

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 5. ZÁŘÍ 1946

ZA Kčs 3.50

Nerozumíme si

DR JOS. GRŇA

Svět se bojí hladu

DR FRANTIŠEK KAFKA

Spisovatel na rozcestí

EDVARD VALENTA

Tíha soudcovské práce

VÁCLAV CÍCHA

Přicházím z periferie republiky

MICHAL MAREŠ

Co je socialismus

JOSEF MACEK

Traktát o nezávislém tisku — Papíru pro rotačky je dost — O užitečnosti závodních rad — Populární a nepopulární — Rub jednoho úspěchu — Atomické záhady — Ještě o Slovácích a Češích — Vysokoškoláci a pracovní povinnost — Agraria rediviva? — A co se ještě píše o pracovní morálce?

KRÁSNÁ KNIHA V DOKONALÉ VAZBĚ

BIBLIOFILSKÉ

Karel Dudašek, Praha II,

Na Příkopě 26. Telefon 294-74. Pasáž Živnobanky.

Jockey

BAR
RESTAURANT

PRAHA II, NEKÁZANKA 9

TELEFON 231-08 **Viktor Socha**

Rusky od Rusů, anglicky od Angličanů

dopolední - odpolední - večerní kursy

Spolek pro povznesení vzdělání, Praha I,

REVOLUČNÍ 15 - Telefon 604-24

Literatura a mluvnice ke zkouškám. — Vyučují rodilí
Rusové a Angličané s univ. vzděláním.

Odpo. a več. kursy FRANCOUZŠTINY.

JAROSLAV STRÁNSKÝ

Hovory k domovu

Druhé rozšířené vydání. 100 Kčs. Vychází v nakladatel-
ství Fr. Borový. U všech knihkupců.

Z Á P I S Y

do všech oddělení

ústavu

románských jazyků

Francouzština, španělština, italština,
rumunština, portugalština

Denní školy, koleje, odpolední
a večerní kursy

INFORMACE A ZÁPISY:

**ÚSTAV MODERNÍCH ŘEČÍ
PRAHA II, Spálená 18**

TELEFON 236-76

OBSAH DNEŠKA Č. 23: JUSTUS: A právníci mlčí... — WALTER TSCHUPPIK: Dva pokusy. — ING. KAREL DOLEŽAL: Nevyjasněné otázky plánování. — EDVARD VALENTA: Kde vznikne velký český román? — M. MACHOVEC: Kdo má pravdu: Kreon nebo Antigona? — Werwolfův deník. — Demokracie je diskuse? — Samomluva kolektivů a mlčení osobnosti. — Co bude s bilancemi znárodněných podniků. — Politické komando v pohraničí pokračuje. — Rodina a škola. — Jaký máme tisk? — Dovolená na Slovensku. — Prečo nerásť z vlastných síl? — Jak zmnohonásobuje mechanizace výkon horníka. — Kdo to dělá lépe? — Vysokoškoláci a pracovní povinnost. — O nový životní styl. — Žena o novém životním stylu. — Agraria redíviva?

Dnešek

řídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 163.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3,50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Va-

Dr. Josef Grňa

Nerozumíme si

Uveřejňujeme tento článek mimo jiné také proto, aby nebylo pochybností o zásadním stanovisku redakce k odsunu Němců. Stanovisko to bylo již několikrát vyjádřeno; budoucnost by nám neodpustila, kdybychom nevyužili této historické příležitosti. V článcích p. Marešových šlo toliko o to, neměli-li by nám Němci před odsunem pomoci v žnových pracích.

Někdy čtete noviny nebo se dáte s někým do hovoru a protíráte si oči a ptáte se, zda světová válka, šest let okupace, osvobození a národní revoluce byla skutečností nebo se vám to vše jen zdálo. Setkáváte se s názory, které dokazují, že buď jejich autor prospal deset let, anebo vy sami se opravdu probouzíte ze snů do skutečnosti, která se nijak neliší od oné před deseti lety. A jestliže se trpělivě znovu a znovu pokoušíte dokazovat, že se přece ve světě za těch posledních několik let zběhlo něco více, než že bylo někde bojováno, někdo zvítězil a někdo byl poražen, začínáte leckdy pochybovat o tom, že mluvíte s lidmi, kteří jsou s to pochopití smysl vašich slov. Zaveďte rozhovor na odsun Němců, na národní očistu, rozsudek nad protektorátní vládou, dávku z majetku, znárodněný průmysl či závodní rady — všude se to opakuje, a i když se zdá na první pohled, že mluvíme stejně, přece si prostě nerozumíme.

Typickým případem pro to je delší dobu se již táhnoucí debata o odsunu Němců i praxe, jak se v této otázce vyvinula. Když se po 15. březnu 1939 začínal odboj organizovat a uvažovat o svém programu a cílech, byl jako první požadavek formulován úplný odsun Němců. Nebylo to žádné umělé, propagací vyvolané přání — byl to živelný požadavek všeho lidu, pocíťovaný jakožto nezbytná, přímo osudová nutnost a závazek naší generace ke všem generacím potomků. Nebylo jediné vážné námítky proti oprávněnosti tohoto požadavku, i když z počátku snad byly některé názorové rozdíly o dosahu žádaného odsunu. V té době se totiž ještě i u nás místy udržovalo mínění o tom, že Němci jakožto kolektiv nejsou vinníky druhé světové války a našeho porobení, protože tu jest zlý Hitler a hodní němečtí dělníci, porobení tak jako my. Ale náš lid jako celek se nedal zmásti těmito názory, které se dlouho — ne-li dodnes — udržovaly zvláště na západě a vedly britské strategii k tomu, že z počátku místo pumami bojovali letáky.

Viděli jsme také, že naše přání narazí na mezinárodní potíže a počítali jsme se silným odporem Západu. Proto si vytkl náš domácí odboj za svůj úkol rozřešití mezi jiným i tuto otázku revolučně. A tak na př. organizace »Obrana národa«, největší a nejvýznačnější odbojová organizace, kolik jich u nás existovalo, měla nejen generální plán, podle něhož měli Němci během 24 hodin nejkratší cestou opustit hranice republiky, nýbrž měla vypracovány a připraveny i všechny potřebné podrobnosti. Byly stanoveny přechody hranic pro jednotlivé okresy a byl připraven i nezbytný personál pro provedení prohlídky zavazadel odcházejících Němců. Každý měl totiž míti právo vzít s sebou 25 kg osobních zavazadel s vyloučením všech cenností, a 10 marek na hotovosti. Byly však také připraveny plány pro zajištění a převzetí majetku, včetně potřebných legislativních osnov tak, aby požadavek odsunu Němců mohl být okamžitě do všech důsledků uskutečněn.

Samozřejmě, že tvůrci tohoto programu si byli jasně vědomi toho, co bude odsun znamenat hospodářsky pro obnovený stát. Nikdo nepochyboval o tom, že základem každého blahobytu je jen práce a že úbytek několika set tisíc pracovních sil bude znamenati ochuzení státu na několik desetiletí. Počítalo se jako s nezbytným důsledkem, že řady továren bude třeba zavřítí, že vznikne nedostatek pracovních sil, že celá generace zaplatí tuto revoluci snížením své životní úrovně. Ale kdykoliv se na tyto důsledky upozorňovalo, zněla vždy jednomyslná odpověď, že plán musí býti proveden stoprocentně a nekompromisně, byť by oběti byly sebevětší.

Proč? Zde docházíme právě k onomu bodu, o kterém zřejmě mluvíme různými jazyky, takže se nemůžeme dohodnouti. Zdá se, že kritikové naší národní revoluce si nedovedou uvědomit, že každá skutečná revoluce má svůj kořen mravní a že její politické důsledky jsou jen výsledkem jejích mravních příčin a jejích mravního odůvodnění. První klasická revoluce evropská, revoluce husitská, jest toho názorným dokladem a závazkem pro všechnu budoucnost právě pro náš národ. A stejně tak i otázka odsunu Němců má svůj mravní důvod, neboť jestliže ho nemá a jestliže je to opatření jen ryze politické, pak tento náš požadavek stojí na stejné úrovni jako nacistický plán vystěhovat Čechy na Sibiř nebo je poněmčít v zájmu německého lebensraumu. A pak platí nejen vae victis, nýbrž nýbrž i vae victoribus! Ale to není názor našeho lidu. Lid v odsunu nevidí akt msty nebo politickou represálii, nýbrž chápe odsun jakožto odplatu, jakožto trest za viny, kterých se německý národ v minulosti i nedávno přítomnosti dopustil na celém lidstvu všeobecně a na našem národě zvláště.

Doufám, že vůči kritikům odsunu Němců není tuto vinu třeba dokazovati. Co však ji dělá mravní vinou a ne pouhým politickým omylem, jest celkové zaměření německé duše vůči všem kladným hodnotám lidství, jako jest pravda, právo, čest, spravedlnost, svoboda, rovnost, k nimž všem se tak vřele přimyká český národ. Toto zaměření činí z Němce v očích každého Čecha ne pouze člověka, mluvícího jiným jazykem, nýbrž osobu, která ztělesňuje v sobě vše tak bytostně a propastně protichůdně všemu, co tvoří podstatu češství a lidství. Německý nacismus a fašismus, tento hřích proti člověčenství, není výplod polochorobného mozku zběhlého čalouníka Hitlera — je to jen jeden z projevů jednoho a téhož odvěkého německého ducha, se kterým náš národ zápasí již od začátku svých dějin. A není to jen boj o národnost a půdu od předků zděděnou, je to především boj za lidství a za ony všelidské hodnoty, který postavil oba národy taktéž proti sobě. Dějiny první republiky jsou také dějinami posledního pokusu vyřešit poměr mezi Čechy a Němci smírně, pokusu, který neztroskotal naší vinou, a který právě svým neúspěchem dokázal i politicky, že další soužití obou národů v téže zemi je nemožné. A proto na konec, když míra německých zločinů byla dovršena, dochází k odsunu jakožto výkonu spravedlnosti na národě, který nejvyšší hodnoty lidství taktéž zapřel a pošlapal. Naše národní revoluce, která odsun uskutečňuje, je tak vykonávatelkou dějinné spravedlnosti i na poli národnostním, jak jí chce býti na poli společenském; neboť i socialismus, hlavní pilíř naší národní revoluce, pání kritikové, nechce vzít jednomu jeho majetek, aby ho rozdělil mezi druhé, nýbrž chce vyšší míru spravedlnosti, lepší pochopení a uznání lidství v každém člověku, tedy zase lepší uspokojení určitých všelidských hodnot; proto je socialismus především ideou mravní, a ne jen politickou a hospodářskou.

Zdá se, že lid v odboji smýšlel jinak, než smýšlejí dnes jeho kritikové. Pro odboj nebylo pochybností, že bude odsun Němců proveden nekompromisně. Dnes se však už vůbec neuvažuje o tom, proč Němce odsunujeme a co tím získáme, nýbrž co prý ztrácíme. Pan Mareš zjistil v »Dnešku«
dokonce hrůzu nevýslovnou, že následkem odsunu nebudou mít Sokolové pro slet prýmký na kroje. Němce bychom prý si měli nechat na otrocké práce, naše zpronevěřilé příslušníky omilostnit, a dokonce pokusit se větší část Němců počestit, čímž by váha našeho malého národa byla ve světě patrně značně zvětšena. Je nám úzko z takových názorů. Opakuji, nemáme-li mravní důvody pro odsun Němců, pak se ve svých metodách nelišíme od nacistů, kteří stejné odsuny plánovali. Nechávat si tu dokonce otroky na nucenou práci jest typicky nacistický vynález, tak protichůdný všemu, co je našemu národu posvátné! A uvažovati o hospodářských ztrátách, spojených s odsunem Němců — ptali se snad husité, co na tom vydělavají, pujdou-li se bit pro pravdu Boží? Ne, takhle jsme si to nepředstavovali!

Kdo zradil národ a přihlásil se za Němce, nepřiznal se tím jen k jiné národnosti. Takovým činem prohlásil, že se ztotožňuje s německým, že souhlasí s postupem německého národa, že souhlasí s nacismem a že se ztotožňuje i s jeho zločiny. Nemluvte o donucení, nemluvte o tom, že to někdo udělal ze strachu. Všechny vojenské zákoníky celého světa mají ustanovení, že zbabělost před nepřítelem se trestá smrtí. I náš národ stál v boji před nepřítelem, a kdo v něm zradil ze zbabělosti, af je trestán buď jako zrádce nebo jako zbabělec, neboť zbabělost není polehčující okolnost, jest to jen jiný druh viny. Jsou prostě jisté meze, za které není dovoleno ustoupit, a kde jeden věren své povinnosti byl ochoten nastavit život, tam nemá druhý práva »z donucení«
zradit. Až si tuto prostou pravdu uvědomíme, nebude mezi námi sporu o rozsudek nad protektorátní vládou a jiné rozsudky lidových soudů, ale také ne o tom, že kdo se za Němce přihlásil, patří s Němci za hranice.

Ale největší úžas musí vzbudit přání některých našich nadvlastenců, abychom část těchto Němců počestili. Což je opravdu část našeho národa již tak nasáklá nacistickým duchem, že nechápe, že odnárodnování je zbraň výlučně z německého arsenálu? Že je to něco tak nečeského, tato touha po cizích duších, po zvětšení počtu svých příslušníků? Národ je snad něco jiného než součet lidí, mluvících stejným jazykem, je to společenství kulturních, historických i myšlenkových tradic. A chceme snad do našeho národa naočkovat s německými renegáty i německé tradice otrokářství, nesvobody, nordické lsti, nevážnosti k člověku a jeho přesvědčení, neucty k pravdě? Nezdá se vám, páni kritikové, že tohoto dědictví nám zůstalo po těch našich i těch druhých Němcích až dost a že budeme mít ještě mnoho a mnoho práce, než je vypleníme?

Ne, o odsunu Němců se nedomluvíme. Jako jsme nešli do odboje z opportunity — vždyť kolik z nás vědělo, že se vrátí, a kolik se jich nevrátilo! — tak také odsun Němců pro nás není otázkou opportunity. Věřili jsme, že jsme stáli na straně pravdy proti lži, práva proti násilí, svobody proti otrokářství, lidství proti temným silám zla. Věřil to celý národ, a proto si žádá spravedlnost. Ale se spravedlností se neobchoduje. Pravda, platí se za ni, i krví, musí-li to být. Dokonce ztrátou prýmků na sokolské kroje. Protože spravedlnost je jedna — bez kompromisu.

Anebo děláme jeň politiku. Pak ale je mnohem chytřejší vystavět v pohraničí pro německé děti přejevarny, jak ji stavěl kdysi Schulverein v našich krajích, a naděláme z Němců za dvě tři generace stoprocentní československé nacisty. A bude nás víc a nebudeme pak už malý národ.

poznámky

Traktát o nezávislém tisku

Cím dále tím více se začínají objevovat v tisku (ve všech pádech skloňovaná) slova »nezávislost a nezávislý«.

Zdá se, že nadchází doba, kdy bude nutno znova zápasiti s neporozuměním jedněch a se záměrností druhých, kteří nestojí o nezávislost soudců, ani o nezávislé novináře. Protože se musíme snažit o to, abychom co nejdříve měli novou ústavu a měli tak jasno o sobě samotných, je na čase, aby se spojili všichni občané, jimž blaho vlasti není mrtvou literou, a aby odhodlaně vyznali své vyznání viry přímo ve svých politických stranách: Nemí opravdové demokracie tam, kde není dána záruka svobodného rozvoje tisku a tím i svobody projevu a mínění.

Nic nám nepomůže, když budeme třebas stokrát za den veřejně vykřikovat, že jsme demokraté, když veřejné mínění bude usměrňováno několika úředně vyvolenými (a hlavně povolenými) augury a ostatním nedáme té primitivní možnosti projevu. A tento stav tu je. Politickým mašineriím vyhovoje. Stačí prý, když padá kritika z tábora do tábora a není třeba těch, kdož by se zabývali kritikou celkovou.

Vždy, když bylo národu doma za války nejhůře, scházival se po hloučcích v soukromí a rozbíral situac. Čeští bratři z doby temna ožili v dobách heydrichiád. Byly dny, které jako kdysi v naší historii nenasytily, že se dočkáme ožiti nejdražších svobod. A přece lid živila slova o pravdě umučení Husa, víra v emigraci zemřelého exulanta Komenského a přesvědčivost z rozhlasu mluvícího Dr. Beneše. Lid si sliboval jednotu, utěšoval se, jak se dalo, žil po svobodách, za něž předkové krváceli a bratři umírali. Sliboval si vůbec, že bude jako by, ba, že bude ještě lépe. Dočkal se?

Ideál vždy pokulhává za skutečností. Konkrétně: Chee- te nezávislost soudců a nezávislé novináře? Od toho jsme tu my, kteří z titulu své politické personifikace jediné máme právo určovat, jaká má být ta nezávislost. Nepotřebujeme, aby se kdokoliv, kdo mezi nás vybrané nepatří, s námi podílel o veřejné mínění — a ochraťtež nás všichni svatí — aby se dokonce domníval, že bude lid svými názory ovlivňovat. My, politické strany, trváme na své výlučnosti. Nezávislé novináře, kteří by nám tedy ohtěli »havlíčkovat«, nemůžeme nikterak potřebovat. Všechna práva jsou pouze nám vyhrazena.

Těžko bychom našli občana, který by přikývnul, že jeho sny z války staly se skutkem. Kdo nemá stranické autorisace, jest odkázán na zbožné přání, aby se prozatím alespoň nezávislý tisk snažil o autonomní nezávislost. Leč požadavek nezávislého tisku zůstává požadavkem všech svobodmýlových občanů.

Dr. Gustav Kozák

Papíru pro rotačky je dost

Proč vycházejí ještě noviny jen o šesti stranách? Chybí našim papírnám surovina? Ne, odpověděli nám činitel nad jiné povolání s místa nejúřednějšího. Nedostatek strojů? Ne. Dělnictva? Ne, ale na rotačním papíru se vydělává méně než na jiných druhích. Cenu papíru pro noviny je třeba udržovat nízkou, protože je tak důležitý pro duchovní život národa. No, a pro tuto cenu ho papírny vyrábějí málo. Člověk se až zachvěje, když dostane takovou informaci. Pramen je nade vši pochybnost. I nezbyvá než usoudit, že moji kolegové-novináři si snad jediní z celého národa zachovali holubičí povahu, kterou přisuzují staré zkazky národům slovanským. V dobách tak rušných, kdy se novináři utápěli v důležitých zprávách, ve dnech velké mírové konference, o níž naše listy otiskují jen bolestně málo komentářů, ve dnech vytváření velkorysého budovatelského plánu, pro jehož osvětlení a veřejně prozkoumání nikdy nebude v listech dost místa, v takové situaci si dají Havlíčkovi následovníci libit, aby jejich práce byla dušena nedostatkem rotačního papíru. Jsme epi-goni, bědní a pokorní, když si nedovedeme vybojovat ani skromných osm stran denně. Už je tomu věru dávno, co hlavní starostí českého novináře bylo, jak zaplnit list. Dnes není naší první prací shánět zprávy, psát, tvořit, ne: nejvíce času vyplýváme na seškrtávání toho, co vytvořili druzí. V této zemi není trochu hodnotného denku — eskontujeme-li ovšem přiměřeně předválečnou hodnotu novin — který by

nemohl s dosavadními štáby vydávat desitistránkový list. Marně touží čtenáři po rozmanitosti obsahu a vyváženosti zpráv i u slušných novin, pokud novináři nepoučí příslušné činitele o tom, že ethika jejich práce i ethika průmyslu nezbytně vyžaduje, aby byl dodáván rotační papír za ceny ne ztrátové, nýbrž únosné, v množství dostačujícím. -14

O užitečnosti závodních rad

Zdá se, že se pomalu končí přechodné období, kdy záleželo na šťastné náhodě, zda závodní rada bude podniku ku prospěchu nebo ke škodě. Je možná ještě značný počet závodů, kde zastupitelstvo zaměstnanectva je složeno ne podle skutečných schopností jednotlivců vykonávati úkoly uložené jim dekretem presidenta republiky, ale spíše podle širokých loktů, ale na druhé straně pozorujeme s dosti učiněním, že mnohé závodní rady své úkoly skutečně plní ku prospěchu zaměstnanců i výroby. Až konečně dojde k řádným volbám závodních zastupitelstev se zachováním zásad rovnosti, tajnosti a svobody volebního aktu, pokročíme i v tomto směru mnohem dále. Jen si přejme, aby volby do závodních zastupitelstev byly konány bez jakéhokoliv přihlížení k politické legitimaci. Jestliže už mají strany zájem na tom, aby se domohly přiměřeného zastoupení v orgánech Revolučního odborového hnutí, mohou usilovati o takové zastoupení v závodních odborových organizacích, které ostatně nejen že provádějí volby delegátů, ale také kontrolují činnost závodního zastupitelstva.

Nedávno jsem měl příležitost zjistit několik konkrétních příkladů o tom, jak závodní rada funguje. Hovořil jsem právě s ředitelem velkého závodního podniku, když do jeho pracovny vstoupili dva muži v montérkách. Představili se jako důvěrníci dvou provozních oddělení. »My se jdeme zeptat, pane řediteli, jak to je s tou solí, kterou odtud v pondělí odvezl šofer do města.« Ředitel si zjišťuje a shledává, že solí nebyla ukradena, ale řádně zaplácena; hned srovnává, kolik stojí solí ve velkém v městě a zač byla prodána a dochází k výsledku, že cena byla stanovena správně. Důvěrníci přišli, jak se ukazuje, protože se po závodě rozšířily pověsti, že solí byla ukradena; řidič totiž neměl na toto množství solí propustku. Přivolaný úředník prokázal, že propustka nebyla nedopatřením dána hned, ale teprve dodatečně. Je tedy všechno v pořádku; je však důležité, že se zaměstnanci starají, aby to bylo v pořádku, a aby se nekradlo. A právě tak zase správa podniku dává pozor, aby nekradli zaměstnanci. Jeden kontroluje druhého, jak je konečně v demokracii žádoucí, a proto se nekrade. Kdyby se dohodli, mohli by rozkrást národní podnik za tři měsíce, a nechali by nám tam holé zdi. Tady si zaměstnanci uvědomili svůj úkol, dozirají na ochranu podnikového majetku.

V jiném podniku se opět ptám na nábor nových pracovníků sil. Dovídám se, že závodní rada z vlastní iniciativy podnikla rozsáhlé akce k získání nového dělnictva, a měla úspěch. Dovede říci dělníkům v továrnách, které mohou síly postrádati, o práci ve svém podniku více a lépe, než by asi dovedl zástupce správy podniku.

To jsou jen dva malé příklady z mnohých. Vim ovšem, že jsou také závody, kde je, tak říkajíc, hodný ředitel a právě tak hodná závodní rada, kteří se nekontrolují a nepobízejí, jak o tom mluvím před časem předseda ÚRO. Bude záležitostí příštích — a vlastně prvních skutečných — voleb do závodních zastupitelstev, aby i v tomto byl zjednan pořádek. Musíme mít závodní rady, které nedělají demagogii, ale které — jako na příklad v chemických závodech ve Falknově — dovedou vystrčit z podniku lajdáky; závodní rady, které se budou starat o sociální zájmy zaměstnanců, ale také o prosperitu podniku. Pak bude všude pocíťován systém závodních rad jako výhodné zařízení, které přidává správě podniku další ruce a hlavy k zdolání obtížných problémů. v. m.

Populární a nepopulární

Bylo by správné a prospěšné dělit veřejné věci, potřeby a starosti na nejnnutnější, nutné a (prozatím) ne zcela nutné a v tom pořadí je vyřizovat. Nebylo by to snadné, neboť každý má jiné měřítko nutnosti nebo postradatelnosti té neb oné věci. Ale ve skutečnosti se veřejné potřeby z velké části řídí podle jiných, méně prospěšných měřítek. Jedno z nich dělí veřejné věci na populární a nepopulární. O populárních není potřeby mnoho hovořit, neboť každý je rád dělat, a spory bývají nejvíce o to, kdo dovede si nejlépeji přisvojit zásluhu o jejich uskutečnění. Horší je to s věcmi, potřebami nepopulárními. A ještě horší je, že strach z těchto t. zv. ne-

populárních věcí je někdy zbytečně velký. Lidé by je přijali a snesli oběti, utážení opasku, protože lidé nechodí po oblacích, ale na zemi, vidí, pozorují, usuzují, počítají. Lidé by souhlasili s pronikavými úsporami ve státní správě, neboť nosí do má gáží nebo mzdu a vědí, co je to hospodařit, co je to vydávat více, než mám. Uvítali by snížení počtu státních zaměstnanců, neboť každý, kdo do toho trochu vidí, ví, že ve státních úřadech i v průmyslových podnicích je více úředníků, než je zdrávo. Lidé vědí, že zvýšení pracovní morálky, příliv nových sil do hornictví, textilu a j. se nedá docílit jen slovy, plakáty a j., že dobrovolná pomoc z různých stran je dobrá, ale že zde bude potřeba sáhnout k opatřením, která lecko bude považovat za tvrdá, za omezování svobody atd. Ale není a nebude jiného východiska. Nebudeme moci dlouho posuzovat některá opatření podle toho, jsou-li populární. Některé kroky nebudou populární. Ale berní úřad se také ne stará o to, je-li milován.

Snad by bylo dobře, kdyby tímto směrem zabrousil někdy ústav pro výzkum veřejného mínění. Snad by potvrdil, že většina lidí je ochotna přijmout veřejná opatření, i když nejsou populární. Lékař se také neohlíží, je-li jeho pomoc okamžitě nepřijemná, bolestná. Má na mysli jen zdraví nemocného. Snad náš veřejný život je zatížen strachem z nepopulárnosti více, než je potřeba. V. G.

Rub jednoho úspěchu

»Svobodné slovo« z 26. VI. t. r. má tuto zprávu: »Leteckému odboru ministerstva dopravy podařilo se významný krok, který znamená, že ve svém provozu je naše sportovní a turistické letectví aspoň částečně zajištěno. Z přebytečného amerického materiálu bylo velmi levně zakoupeno 200 lehkých letadel. Jsou to dvoumístná letadla typu Piper Cub s úsporným motorem 65 HP a jsou určena ministerstvem dopravy pro československé aerokluby, případně i pro soukromé zájemce.«

A nyní rub této zprávy. Letadla zaplatíme z půjčky, kterou nám Amerika poskytla. Za to dostaneme »přebytečková« letadla, tedy letadla vyřazená. Proč je Amerika neprodá doma? Proč na př. v Anglii se ozval tak hlasitý odpor proti nákupu takových letadel? Protože by tím byla vzata možnost odbytu nových letadel vlastního průmyslu a bez silného, pravidelného domácího trhu by nebyl možný export levných letadel. Také výrobní cena letadel je závislá na počtu! Pro příliš malý odbyt nemůžeme vyrábět vícemotorová letadla pro leteckou dopravu, silná vojenská letadla vlastní konstrukce nemůžeme vyrábět, chceme-li zachovat zásadu jednotné výzbroje s naším spojencem SSSR; našemu leteckému průmyslu zbylo jedině odbytiště, domácí a východoevropské: lehká letadla sportovní a turistická a menší dopravní. Právě v tomto oboru již před válkou jsme byli kvalitně i cenově schopni dobře soutěžit s cizinou. Nákup 200 letadel pro naše aerokluby znamená »částečné zajištění« — t. j. nasycení potřeby asi na 5 let. Po tu dobu nebude mít náš letecký průmysl komu u nás prodávat. Čili je vyřazení K 7 letům konstrukčního vývojového klidu za okupace přibudou další letadla.

Neuvažujme při tom, ani co budou stát opravy a udržování letadel přece jen vyřazených, ani zda máme dost benzínu pro jejich racionální provoz, ani zda uvedený nákup spadá do rámce výchovy leteckého dorostu, na kterém nám jedině může záležet. Stručný závěr vypadá takto: Amerika vyhrála hospodářskou bitvu a nám se podařilo významný krok: za naše peníze vyřadit náš letecký průmysl z konkurence anglosaským státům. F. S.

Atomické záhady

Po svržení atomické pumy na atol Bikini, po němž jsme se bohudík ještě nerozplynuli, jsme se mohli z novinových zpráv zahraničních i domácích dovědět, že a) operace se setkala se stoprocentním úspěchem, b) výbuch byl vrcholně uspokojivým pokusem, c) účinky byly velmi zlé, d) výsledky byly malé, e) v Anglii byla seismografy zachycena vlna zemetřesení, f) v Anglii byla vlna zemetřesení očekávána, ne, podařilo se však ji zaznamenat, g) pumy byly nepatrně velikosti, h) prohlášení o malé velikosti je jen kamufláž, aby byli vyzvědači svedeni se stopy; proslýchá se, že puma je 4 metry dlouhá a váží 4 tuny (vzhledem k tomu, že snad byla malá a věšla by se do kapsy, při čemž ji vezla létající povnost, naskytá se přirovnání: jako by se housle nosily ve futrále na basu), i) skupina atomových učenců prohlášovala

za zbytečné provádět tak pečlivě připravovaný pokus, protože na Hirošimě, Nagasaki a v Mexiku bylo získáno dost zkušeností, j) učenci uznali, že vědomosti musejí být doplněny pokusem, k) účel operace nebyl zstrašit svět, l) pokus podkopal důvěru světa ve vážnost amerických řečí o atomovém odzbrojení, m) lidstvo se nemusí obávat této nejnovější hračky, n) atomická puma je nejstrašnější ničivou zbraní, která byla vymyšlena.

Nakonec se zdá, že zpráva, oznamující, že atomová puma má nevyzpytatelné rozměry, ji definuje nejlépe, neboť pravděpodobně na každého pozorovatele působí jinak, podle toho, jakou politickou koncepci sleduje jeho oko. Ačkoliv jsou ve zprávách tendence, snažící se zveličovat nebo zlehčovat, přece jen člověka uklidní ujištění, které následuje po větě, že na lodích byly kozy, ovce a myši, aby bylo zjištěno působení radioaktivního záření. Zpráva totiž říká: Bylo to v zájmu budoucích generací.

Třetí pokus na Bikini, pravi se v jiném listě, bude proveden tak, že puma vybuchne v hloubce 800 m pod mořem a očekáváme, že pokus rozřeší mnoho otázek, o nichž jsou atomoví odborníci rozdílných názorů. d. a.

národní hospodář

Dr. František Kafka

Svět se bojí hladu

Když jsme před válkou čítali román americko-čínské spisovatelky Pearl S. Buckové »Dobrá země«, téměř jsme nevěřili, že hlad může dostoupit v některé zemi takového stupně, že lidé pojídají zemi jako živinu. To jsou ona kritická údobí hladu, způsobená katastrofálními suchy, sociálními zvraty nebo vnitřními zápasy v zemích, v nichž spotřebitelů jest někdy více než darů země i v době plodnosti. A přece jsme za války poznali v koncentračních táborech, co to je hlad a nedostatečná výživa, jež způsobovala pomalé vyčerpávání tělesných sil, až se lidské tělo zřítlo, neschopno boje o další život. To byly ony okamžiky, kdy lidé sbírali brambor spadlý s vozu, syrový a špinavý, a přímo na místě ve skladišti jej pojídali, poněvadž vynéstí jej v kapse bylo trestné smrtí a žaludek volal po potravě. To byly ony chvíle, kdy, postrádající chleba, sytili jsme se nejhroší kávovinou, rozemletými a upraženými odpadky obilní výroby, plevami a hluchými zrny, jež nesytily tělo, jen zacpávaly ten strašný jícn hladu. To byly chvíle, kdy z očí a tváří svých přátel poznávali jsme dny a hodiny, které je ještě dělí od chvíle, v níž tělo odepře další zápas a složí se k zemi a v zemi jako její porobená oběť. Nemějte mi za zlé, že nyní, ve dnech, kdy všichni se snažíme zapomenout na to, co bylo, připomínám — dalek osobním vzpomínkám — to strašné, co jsme všichni proživali, i vy, kteří jste zde stáli ve frontách na chléb či maso nebo se po nedělich pachtili na venkově za trochou potravin, jimiž byste zlepšili výživu své rodiny. Nesmíme nikdy zapomenout na výstrahu, které se nám dostalo.

Ta výstraha je dvojitá: dbejme všichni — a to právě dnes, kdy se svět znovu zdá téměř rozdvojen v hledání cesty k míru — aby konflikty světových sil se vyvíjely smírnou cestou a abychom také my k nim přispívali co nejzdárněji podle svých nejllepších možností. A starajme se usilovně o to, aby netrpěla naše země hladem nebo podvýživou, aby ani jeden její obyvatele nepostrádal potřebných potravin, jakmile se vyližeme trvaleji z ran války, a aby také světové hospodářství se vyvíjelo tak, aby přírodní katastrofy nebo chudoba země nemohla přivést obyvatele do takové situace, jakou nám popsala Pearl S. Bucková: že země živí své hladovějící obyvatelstvo samou svojí podstatou, nikoliv jako životadárná ploditelka potravin, které by zahaly hlad všech.

Bylo, je a bude třeba mezinárodní spolupráce k tomu,

aby bylo dosaženo osvobození světa od hladu. Čím dále tím více si svět uvědomoval, a my v něm, že naše starosti jsou starostmi celého světa a starosti druhých národů jsou i našimi starostmi. Svět nekončí u našich hranic, ani se u nich nezastavuje. Proto byla vytvořena Organizace spojených národů, proto byly již za války vytvořeny pomocné organizace pro pomoc a obnovu, jakou je UNRRA a proto již za války byly připraveny další pomocné organizace, jež se mají vypořádat se starostmi zemí v oboru hospodářském, aby tak Organizace spojených národů byla podpořena ve své činnosti odstraňováním tísnivých hospodářských problémů.

Jednou z těchto pomocných organizací je Potravinová a zemědělská organizace spojených národů. Její založení bylo dílem konference v Hot Spring v r. 1943. V Quebecu byla loni v říjnu konána vlastně ustavující, tedy organizační schůze, a zanedlouho, v polovině září, budou ve Švédsku zahájena další jednání plenární, jichž se tentokrát Československo zúčastní početnou pracovní delegací, poněvadž tu již půjde o řešení konkrétních otázek vyživovacích i zemědělských, které místy, na př. v oboru lesního hospodářství, zasáhnou i do výroby průmyslové.

FAOUN,

což je zkratka Potravinové a zemědělské organizace spojených národů, má uskutečnit jednu ze čtyř svobod, o něž byla vedena druhá světová válka, totiž osvobození od nedostatku. A předpokladem toho jest osvobození od hladu. Podle odhadu národohospodářů z konce války jsou stále na světě široké vrstvy obyvatelstva všech států trvale podvyživeny (nepřihlížeje k snížení kalorických dávek, způsobených válkou bezprostředně, o čemž konal šetření Hoover i La Guardia speciálně). V Asii jsou podvyživeny tři čtvrtiny obyvatelstva, v západní Evropě a ve Spojených státech 20—30 procent. Proto ukládá FAOUN všem státům povinnost provádět určitou, vědecky podloženou vyživovací politiku, která by zaručovala dostatečné dávky potravin. Je potřebí přizpůsobit tomu i zemědělskou politiku státu, a politiku všech států současně koordinovat podle mezinárodního plánu, vytvořeného organizací.

Práce FAOUN se rozděluje na několik úseků. Ve věci výživy jde o to, zajistit každému správnou a dostatečnou výživu, řešit nedostatečnou nebo nesprávnou výživu širokých vrstev a stanovit, co jest správnou a dostatečnou výživou člověka na podkladě vědeckém. Vědci, biologové a lékaři spolupracovali s praktiky a zemědělci na optimálních tabulkách potřebných obilnin, ovoce, masa, ryb, drůbeže, vajec, cukru, tuků i zeleniny. K správné výživě je nutno také vychovávat. Zásobovací výbor naší sněmovny v nedávné pékné výzvě k větší konzumci zeleniny vlastně jednal i v duchu této organizace. Často se na příklad přejídáme bílkovinami masovými i luštěninovými současně. Naše příděly nám sice ještě nedovolují tento luxus, jde však o problémy budoucích let, na něž musíme mysliti již nyní. Zemědělská výroba na mezinárodním základě má směřovat k tomu, aby každému byla zajištěna správná výživa. Zde nutno odlišiti návrhy krátkodobé úpravy zemědělské výroby a návrhy dlouhodobé.

Pro první chvíli

Krátkodobě bylo navrženo toto: Zvýšit výměry všech zemědělských výrobků, které se hodí pro přímou lidskou spotřebu a zdržet se zatím pěstování jiných, i když důležitých plodin, které by soutěžily s nejnákladnějšími potravinami, potřebnými pro výživu. Zvýšit tuto produkci a pěstovat zejména potraviny o větší kalorické hodnotě. Ty země, které vyrábějí hodnotných potravin více, než samy potřebují, ať udrží nebo ještě zvýší tuto výrobu. Konečně pak v krátké době nutno zvýšit výrobu strojů, nářadí, hnojiv a jiných zemědělských potřeb provozních, aby se tím zvýšila výroba potravin, vhodných k přímé potřebě i pro země, které musí kupovat přebytky odjinud.

A mezinárodně upravit co nejlépe dopravu zboží.

Na těchto krátkodobých námětech je zřejmo, že jimí má být překlenuta nejhroší poválečná doba, hlad, vznikající zejména neobděláním ploch, zpusťošených válkou a rozrušením mezinárodní dopravy jako nezbytné podmínky výměny statků.

Mezi krátkodobou a dlouhodobou úpravou třeba překlenout nějak most. Tyto směrnice se musí nyní zrodit.

Dlouhodobý plán

FAOUN, rovněž směřující k lepší výživě i zemědělské výrobě, říká asi toto: Způsob polního hospodářství a co má být pěstováno je především určeno přírodními a hospodářskými podmínkami té které země. Jest však nutno udržet úrodnost a zajistit výnosnost hospodářství, uchránit úrodu a dobytek před nemocemi a zajistit zaměstnanost po celý rok. Země mají pěstovat ty výrobky, které lze těžko obdržet na mezinárodním trhu a jež jsou důležité pro výživu. Na mnohých místech nutno v zemědělství lépe hospodařit s vodou, jinde zase chránit půdu před odplavováním, zvýšit zemědělské vzdělání a podporovat výzkumnictví a výměnu zkušeností mezi státy.

Má-li země vypěstovat dostatek potravin pro své obyvatele, je nutno zvýšit výrobu potravin, bohatých na vitaminy, nezostné soli a rostlinné bílkoviny. Blízko velkých měst má být zejména pamatováno na zeleninu, ovoce, mléko, vejce atd. Tam, kam lze snadno přivézt krmivo, třeba podpořit chov dobytka. Potravin, které možno skládat, není záhodno pěstovat tam, kde je nemůžeme vyrábět hospodárně, nýbrž je lépe přivézt je odjinud. Naopak zase je nutno přejít od jednostranné kultury k všestrannější zemědělské výrobě, když jen obtížně lze dovézt potraviny lehce podléhající zkáze.

A u n á s . . .

Není nezajímavé nyní, kdy Gottwaldova vláda má již dvouletý plán i v zemědělství, srovnávat, jak se myšlenky FAOUN, načrtnuté jako ideová kostra, pozvolna uskutečňují i v tomto plánu. Jsou v něm řešeny československy, ale přece jen ne proti světovému plánu, naše potřeby: zvýšení produkce bílkovin a tuků, strukturální přeměna určité méně kvalitní půdy na pastvíska a podpora salašnictví, jakož i doplňujícího chovu dobytka. To jest náš problém, jehož důležitost bude stoupat i proponovanou industrialisací, poněvadž čím více máme průmyslového obyvatelstva, tím kvalitnější potravu po stránce bílkovin, tuků i vitaminů jest mu třeba opatřit. Při vědecky stanovené stravě pro průmyslové pracovníky lze předpokládati dokonce odklon od nadměrné spotřeby mouky, tak typické pro české země (a tak podmiňující i český habitus přítlustilého člověka i jeho rozvážný, nepřekotný způsob myšlení!).

Ale v této souvislosti uvažujme, zatím jen námětově, o jiné otázce, která rovněž souvisí s FAOUN i s Gottwaldovým plánem: jsme smíšeným typem státu zemědělsky-průmyslového. Poměr obyvatel, živých zemědělstvím, k poměru obyvatelstva průmyslového činí dvě ke třem pětinám. Výnos průmyslové výroby jest zejména v ohledu zahraniční platební bilance nesporně závažnější a vyšší, než výnos výroby zemědělské. Zato nám tato zaručuje určitou a trvalou dodávku potravin právě ve chvílích nouze, nebo ve chvílích, kdy se světová výměna statků hrouští, jak tomu je právě v době po skončené válce. Je i ceným faktorem branně-hospodářským. Jak tento poměr se bude vyvíjet v budoucnosti? Dříve se projevoval zápasem strany agrární se stranami socialistickými. Květnová revoluce převrátila stavovskou strukturu stran, měnic je ve strany v podstatě ideové, z nichž každá snaží se organisovat všechny vrstvy národa v kolmém průřezu od města k venkovu. Venkovu se dostalo v počtu poslanců snad většího zastoupení u všech stran, než je měl v dobách slávy agrární strany. Nyní se boj o hospodářský význam

té či oné výrobní složky československého hospodářství přesunul do hospodářských rad jednotlivých stran, do hospodářské rady v předsednictvu vlády či do plánovacího úřadu; probíhá spíše vědecky než politicky, přece však neméně zajímavě pro toho, kdo může nahlédnout do jeho průběhu. Jediní národohospodáři budou tu moci rozhodnout, jaký poměr tyto dvě výrobní složky politické ekonomie mají a jaký je jejich jednotlivý význam v hospodářství státu a jak podle nich i tvořit zahraniční hospodářskou politiku. Krise Hořžovy vlády o obilní cla z července 1937 se asi již nebude opakovat. Ale určité vnitřní krise budou latentně probíhat, a to tím spíše, že politiky nelze tyto složky převést na složky hospodářského vlivu. Jeden hlas, daný komunistické či národně socialistické nebo kterékoliv jiné straně na vesnici, nemůže se hospodářsky rovnati jednomu hlasu, získanému ve sféře továren. Zde bude nutno uvažovat o hospodářských korektivních ryze politického parlamentu. Jedním z nich je síla ÚRO. Anebo o více národních hospodářích ve sněmovně. Ale to jen na okraj problému.

Konference v Hot Springs (— a odtud duchovně pramení také pozdější návrhy americké na svolání světové obchodní konference —), učinila ještě některá zjištění o světovém hospodářství. Netýkájí se bezprostředně jen zemědělství, ale i průmyslu a vlastně celého okruhu národního hospodářství; bylo konstatováno asi toto:

Nikdy nebylo dostatek potravin potřebných pro zdraví všech lidí. To není způsobeno ani nevědomostí lidí, ani tvrdostí přírody. Výroba potravin musí být značně zvětšena. Každá vláda nechť sama učiní, co jen může, aby svět byl osvobozen od nedostatku a hladu. Každý krok, učiněný na jednom poli, posílí a urychlí pokrok všech ostatních, jest jen třeba obrazotvornosti a pevné vůle se strany každé vlády a národa. Každý stát je odpověden především za vlastní výživu, ale je třeba spolupráce všech států, mají-li jednotlivé národy docílit tohoto cíle. První příčinou hladu a špatné výživy je chudoba. Je zbytečno vyrábět více potravin, dokud lidé a národové nemají prostředků, za něž by přebyteky koupily. Je třeba opatřit trhy. Musí nastati rozpětí celého světového hospodářství, aby byla opatřena dostatečná kupní síla k zajištění vhodné stravy pro všechny. To také znamená starat se o plnou zaměstnanost ve všech zemích, zvýšit průmyslovou výrobu, podporovat mezistátní i vnitřní obchod a odstraňovat jeho překážky, a hospodařit správně s investicemi. Pak budou vyrobené potraviny přístupny všem lidem.

Hodně z toho, co je v tomto výřtu, je ještě snem budoucnosti. Ale kam by svět přišel bez básníků? A také na poli hospodářském je třeba básníků, lidí s obrazností, kteří by neviděli jen problémy dneška, ale představili si svět za pět, deset či dvacet let a pro tento svět již dnes vypracovávali plány a urovnávali cestu.

A zkoumáme-li půldruhároční cestu nového Československa, zjistíme, že — přes všechny vnitřní chyby, omyly, poválečné i poválečné zlenivění v některých sektorech — jsme se na cestě světové nestali balvanem jiným, naopak, pomohli odstraňovat alespoň vnitřně mnohé, co ohrožovalo svět hladem. UNRRA pomohla nám a bez ní bylo by tu bývalo daleko hůře. Ale nebyl to peníz, daný marnotratnému synovi. Přistoupili jsme k FAOUN a naši znalci výživy i zemědělské výroby spolupracovali a spolupracují již na díle této organizace. Nemá sama výkonné nebo donucovací moci, jest pouze místem, jež chce napomáhat a řídit zemědělskou a výživovací politiku světa. Má taková jen »poradní hlas«. Ale při dobré vůli členských států pomáhá již dnes odstraňovat mnohou překážku s cesty mezinárodní spolupráce všech národů, která má zajistit trvalý mír.

Je toto malý cíl?

literatura a umění

Spisovatel na rozcestí

Z Leningradu přišla zpráva, která nemůže zůstat bez ohlasu mimo Sovětský svaz. Spisovatel Michail Zoščenko a básnička Anna Achmatová byli uvrženi do klatby, vyloučení z cechu sovětských spisovatelů, a ti, kdož jejich příspěvky v leningradské Zvězdě otiskovali, i ti, kdož je vysoce hodnotili a doporučovali nebo prostě jejich literární činnost trpěli, dostali přísnou důtku. Zoščenkovi se vytýká, že zesměšňoval ruského člověka a dělal z něho před světem primitiva, Achmatové pak západnická dekadence, ruskému duchu vzdálená. Sovětský spisovatel, tak bylo řečeno, nesmí psát, aniž si důkladně prostudoval marxisticko-leninskou teorii, aniž jasně pochopil politiku strany a aniž hluboko pronikl v politický smysl života. Jednak ze zpráv samých a jednak i z toho, jak jsme poznali sovětské spisovatele, navštívil kdysi Prahu, můžeme soudit, že toto rozhodnutí postihuje nepříjemně značnou část ruských spisovatelů. Zároveň se hlásí, že spisovatelé se podrobili a slíbili, že se polepší.

Není ovšem třeba předstírat, že to byla zpráva potěšitelná; když už pro nic, tak pro šuškáni, které vznikne ovšem o tom, že se »za ruskou oponou něco děje«. Jinak však nyní budou musít dát i čeští spisovatelé konečně jasnou odpověď na otázku, kolem níž chodíme od převratu jako kolem horké kaše. Nyní budou musít říci povoláná ústa zřetelně, co bude u nás spisovatelé a básníku a umělci vůbec dovoleno a co nikoli, co doporučováno a co zatracováno. Jaké stanovisko zaujme Syndikát českých spisovatelů? Jaké početná řada umělců, podepsavších květnový manifest komunistické strany? Jak usoudí ministerstvo informací, jeho jednotlivé sekce, spravované našimi předními umělci, vesměs komunisty?

Navíc spadl balvan této zprávy na hladinu beztoho již dosti zčeřenou nejrozmanitějšími podivnými zvěstmi. Tak se troují v Praze roh od rohu klepy, že někteří komunističtí spisovatelé upadli ve straně v nemilost pro příliš buržoasní způsob života, vzbuzuje prý nelibost, že příliš hýjí na zámku, že nedají rány bez auta, což by bylo ovšem jejich zcela soukromou věcí, kdyby si při tom zároveň nečinili nárok na vavřín spisovatelů, písničků pro lid a sloužících budovatelskému programu. Nebylo také tajemstvím, že veliký básník, rovněž člen komunistické strany, se vyjádřil o činnosti některých takto honosně vystupujících spisovatelů jako o literatuře sterilní. Další zpráva však praví, že tento veliký básník byl v minulých dnech vyloučen z komunistické strany, zatím z její místní skupiny, pro asociální jednání. Čistka prý hrozí pokračovat. A dále, že po zprávě z Leningradu se sešli někteří komunističtí spisovatelé, aby nějakou vhodnou formou, která by je zbavovala nebezpečí partajní klatby, prohlásili, že se neztotožňují s těmi, kdož by chtěli provést analogii sovětského rozhodnutí v Československu. V den, kdy bude tato úvaha uveřejněna, bude snad již v této věci poněkud jasněji; sotva ovšem lze předpokládat, že bude ujasněno vše, neboť nelze jistě za několik dní najít východ z bludiště, ve kterém se trmácíme od samého prahu nové svobody, jejíž obsah i rozsah nebyl v některých úsecích lidského života a lidské činnosti formulován dosti přesně.

Jaká byla u nás v oboru umělecké tvůrčí činnosti a její svobody situace v posledních šestnácti měsících?

Zhruba řečeno nejasná. Nejméně jasná ovšem hned po převratu. Tehdy dostal vynadáno jeden básník prostě proto, že vydal knížku veršů, kde se zpívalo o lásce a o květinách. Bylo mu vytknuto cosi, jako že nepíše o revoluci, o barikádách, o lidu a o vlasti; zaspal dobu, je fa-

šista a má při nejmenším mlčet. Když vyšly proti tomu v prvním čísle »Kritického měsíčníku« překlady sovětských budovatelských, vojáckých a vlasteneckých básní, tu bylo i začátečnímu čtenáři, natož básníku, jasno, že úroveň této poesie je mírně řečeno chatrná, i když o její ušlechtilé tendenci nemohlo být sporu. Namátkou další směr: Ten, kdo si dovolil opatrnou výhradu při hodnocení aktuálnosti staré básně Majakovského »150.000.000«, se potázal se zlou, ačkoliv je potřeba opravdu malé dávky estetického citění, abys poznal, jak nevýznamný básník je Majakovský vedle Jesenina nebo Pasternaka, i když ti dva učinili pro zdar ruské revoluce méně než Majakovský. Také se nesmělo hlasitěji říci, že česká lyra posledního čtvrtstoletí je na vyšší úrovni než poesie ruská, ať hodnotou, ať dokonce početností jmen opravdu zvučných. Je známo, jakými tendencemi bylo vedeno sestavování divadelních programů a jak naprostý byl neúspěch vnitřní i zevní. Teprve po velmi dlouhé době se počalo v novinách vyslovovat tvrzení, že třeba sovětské filmy S u v o r o v nebo I v a n H r o z n ý jsou v lecčems nedostatečné; ale to až když jsme si to přečetli v ruských časopisech, nebo když sověští spisovatelé a filmaři spínali v hovoru se svými pražskými druhy ruce nad tím, jak jsme mohli nevidět ony nedostatky. Co se u nás namluvílo po převratu o nutnosti vzdělat ucho našeho lidu k většímu smyslu pro hodnotnou hudbu! Nejlevnější bříkačky, nemající vůbec obdoby v hudební kultuře ostatních národů, řadí dodnes nesnesitelně v našem rozhlase. Když byla u nás výstava španělských umělců, dělňičtí návštěvníci, postaveni před tato plátna, hlučně protestovali. Novinář, jinak inteligentní, vytasil šavli na kritiky, kteří se odvážili zaujmout střeň proti chatrné české filmové agitce, a hrozil, že zrovna takové filmy budou u nás důsledně vyráběny. Proti tomu přicházely na náš knižní trh knihy přerozmanité, z nichž mnohé nebyly vůbec ve spojitosti s revolucí, s novým řádem a budovatelským programem, ba dokonce knihy surrealistické nebo jinak západnické, nesrozumitelné atd.; krásný důkaz, že v tomto směru panovala skutečná svoboda, omezující nanejvýš nejhrubší literární brak.

Všichni víme, jakým básníkem je komunist František Halas. Mnoho z nás ví i, jaký je člověk. Víme to i o Nezvalovi, o Olbrachtovi i o jiných lidsko-uměleckých i úředně-uměleckých představitelích našeho nového života, neboť dílo opravdového umělce je zároveň jeho zpovědníci. Nuže, nastala-li nyní po tak dlouhých okolcích kvapná nutnost rozhodující operace tohoto zauzlení, není pochyby, že právě tito mužové vyhlásí své stanovisko přede všemi ostatními. Neboť zde nejde už pouze o ně samotné, jako umělce a příslušníky strany, jež v Rusku rozhodla tak, jak rozhodla, nýbrž také jako o povoláné úřední osoby, které mají ukázat směr a stanovit meze.

Je štěstí (asi jediné v téhle věci), že u nás tito umělci a úřední usměrňovatelé potřeb a cílů umění spadají v jedno, neboť to značně zjednodušuje situaci. Nikdo se totiž neodvážá tvrdit, že pouhý politik nebo pouhý vysoký úředník je zasvěcen v zákonitost uměleckého tvůrčího procesu tak jako umělec sám. Když byla jednou schůzka spisovatelů s ministerským předsedou Fierlingrem, tu je ovšem přirozené, že při projednávání otázky, jaký je úkol českého spisovatele v novém státě a v novém řádu, zastával neumělec ministerský předseda hledisko služebnosti národu i lidu na úkor ostatního poslání a smyslu umělcova tvoření, jako se rozumí samo sebou, že opravdoví spisovatelé stáli na stanovisku opačném, ať hlasitě nebo mlčky. Část souhlasila, neboť jednak to nebyli opravdoví umělci, a jednak tenkrát především chyběla zkušenost.

Docela jasně formuloval své stanovisko k tomuto problému sám prezident Beneš na sjezdu spisovatelů, prohlásiv se bezvýhradně pro svobodu umělcovy činnosti bez ohledu na zájmy politické nebo dokonce stranické. Bez nejmenšího kompromisu prohlásil své mínění také

dr. Václav Černý, o jehož svrchovaném kritickém prvenství u nás není snad sporu, stejně jako o jeho neuhýbné hodnotitelské poctivosti. Je zajímavé, že týž socialistický deník, který se tehdy vyslovil značně ostře proti prezidentovu soudu, zastává nález zcela opačný, komentoval nyní poslední události leningradské ze všech nejpodrobněji, nezakrývá své nesouhlasící stanovisko; ale týž deník týmž dechem doporučuje v témž čísle, že by filmové sovětské agitce »Prísaha«, kterou naše kritika přijala chladně, měly být v našich novinách věnovány celé strany, jak se stalo v Sovětském svazu. Je vidět, že leningradský úder nás zastihl dokonale nepřipraveny.

Ti ze spisovatelů, hlavně komunistických, kteří se odváží říci alespoň to, že názor sovětských politických míst nelze přesně přenášet do našich poměrů — neboť do rozhodnutí leningradského se ovšem vměšovat nemíníme a nebudeme — ti spisovatelé budou mít svou málo příjemnou povinnost usnadněnu značně docela lidským pohledem na rozdíl mezi poměry tamními a našimi, tím, co bylo u nás již tolikrát nutno zdůrazňovat.

Bylo a dosud je u nás zvykem hledět na Sovětský svaz jako na něco nadlidského a tedy i nelidského; nikoli jako na svět lidí, nýbrž na svět teorií, které nemohou podléhat omylům a tedy ani změnám ani kritice, na svět, kde není ani vášní lidských ani slabostí, kde se pochoduje za jediným myšlenkovým praporem, kde vrcholnou slástí lidského života je padat pro vlast, utahovat si opasek a veskrze zapírat svou osobnost ve prospěch celku nebo dokonce pro blaho generací dosud nenarozených. Té nádherné zemi bylo tím často nesmírně a nespravedlivě ukřivděno, neboť světce můžeme ovšem ctít, méně však už milovat. Zatím ovšem i v Sovětském svazu žijí především lidé, především člověk se všemi přednostmi i vadami, prostě s lidskými vlastnostmi. Jako bychom to nebyli loni tolikrát a tak dobře viděli. Ten člověk si vskutku téměř celou lidskou generaci utahoval opasek a rád se vzdal tolika drobných složek lidského štěstí, v západních státech běžných. V lidské historii není příkladu obětavosti, která by dovedla tak od základu převrátit hospodářskou, politickou, společenskou i kulturní dosavadnost, jak se to stalo v Sovětském svazu, který přes tento úkol, ba právě díky jemu dovedl odolat tak hroznému nárazu a vítězně dnes povstávat z ran. Lze chápat, že za takových okolností potrestáš pekaře, který peče místo chleba cukroví.

Cíle útrap a odříkání bylo tam dosaženo. Ale miliony lidí, kteří ve svém vytrvalém sebeobětování netoužili příliš po cukroví, neznajíce ho, uviděli pojednou kus západního světa, byť tolik zpustošeného a omezeného válkou. I v tomto těžce postiženém světě byly na každém kroku zřetelné znaky dřívějšího života. Ruský člověk tu uviděl poměrně prostorné byty malých lidí středního stavu, a v nich vany, rozhlasové přijímače, skoro všude elektrické osvětlení a tolik jiných součástí běžného západnického života, tolik civilizačních složek, v Sovětském svazu ovšem nikoli neznámých, ale přece ne tak obecně dostupných a užívaných. Teprve nyní spatřil jasně velikost svého předlouhého odříkání, teprve nyní, stojí po vítězství na prahu doby, která, jak se domníval, mu všechno to konečně přinese, neboť příčina dosavadního omezení zmizela. Je totiž také jenom člověk.

Ovšem, nebylo tomu tak; ukázalo se, že stále ještě je třeba trestat člověka, který by stavěl plynové ohřívače vody místo střechy, která byla zbořena. Ti, kdo navštívili po válce Sovětský svaz, žasnou nad rychlostí zazjizvování. Všechno úsilí se upíná tímto směrem, vše ostatní musí počkat. Rusové v Praze vrtí hlavou nad tím, jak to, že v tomto městě, válkou poměrně tak nepatrně postiženém, dosud trčí k nebi tolik trosek, zatím co se vyrábí tolik zbytných předmětů, sloužících ke zkrášlení života. U nich je tomu zcela naopak. K tomu všemu si vynucuje světová politická situace další rozšiřování těžkého prů-

myslu na úkor lehkého, s čímž sotva kdo z drobných lidí počítal. Pokusy s atomovou pumou na Bikini jsou v velmi těsné souvztažnosti s názorem sovětského politického vedení na psaní sovětských spisovatelů. I spisovatel, a tedy i sovětský spisovatel, je člověk, ba především člověk. I spisovatel má své člověčenství, i on dovede brblat jako člověk obyčejný, ba dokonce brblat tím hlasitěji. Dovede-li se český spisovatel radovat, že může bydlet na zámku, proč máme podobné hnutí mysli upíra spisovatelé sovětskému? I on spatřil západní svět, který ovšem znal již dříve nejenom z literatury západních, ale dokonce i z literatury ruské. Nelze totiž zapomenout, jak silnými prameny západními byl napájen klasický ruský realismus, na jehož podkladě, jak bylo přiznáno, je dnešně budován nový sociální realismus sovětský, odkud prot prvky západnické ovšem zmizet nemohly. Hrozí-li nyní že k nim přibudou západnické složky další, usoudilo zřejmě politické vedení, že čas pro to dosud nedozrál a že tento počín by mohl být škodlivý.

Před válkou, kdy se Sovětský svaz dostal z nejhoršího kdy bylo již zřetelně patrné tušení dobrého výsledku historického pokusu o větší štěstí lidstva, zemřel Frunze jeden z velikých tvůrců tohoto převratu. Tehdy byl v K r o k o d i l u vtip: »Soudruzi! Zemřel soudruh Frunze. Následujte jeho příkladu!« To byl dobrý důkaz, že vše spěje v Rusku k větší bezpečnosti. Tenkrát směl kvést i satira. Dnes, kdy byla vynalezena atomová puma by tento vtip sotva prošel; hodnotivši dnešek, rozhodl se politické vedení jenom pro chléb.

U nás —

Do omrzení je nutno opakovat aspoň toto: U nás jsme především neprodělali nutné odříkání celé generace. U nás nebylo ani třeba vychovávat tak velkou část národa od nejprimitivnějšího analfabetismu ke vzdělání alespoň obecnému, neboť rakousko-uherská monarchie byla v tom směru přece jen daleko osvícenější než carské Rusko, které pojalo nevzdělanost lidu do svého programu. Boj, který musil v tomto směru svádět Sovětský svaz, jsme si odbyli přede dvěma generacemi, a i u nás tehdy kvetlo umění, stojící ve službách vlasteneckých základně vzdělávacích. U nás nežily a nežijí desítky národů, lišících se navzájem nejen jazykem, ale i nesmírně rozdílnou kulturní i civilizační úrovní. Posláním našeho umění není tedy dnes už výhradně vzdělávat, vyučovat nebo roznécovat v nás rozmanité občanské ctnosti, nýbrž stejně jako na západě, je jeho hlavním cílem onen nepochybně žádným nařízením nezávislý a ničím nespoutatelný pud pro smyslovém úkoji, nazývaném krásou.

Ostatně, jaké dlouhé řeči; zde čtete:

Myšlenky moje se čistily jak hvězdy za mrazu
a byl jsem šťastnější nad svrženého krále,
jenž v kruhu pastýřů za zvuků pastorela
poznává pastýřku, již znal jen z obrazů.

Co je budovatelského v těchto verších, co bylo jiným vykonáno pro bystřejší chápání politického smyslu života? Zhola nic. Je tam sice ten svržený král, ale jeho funkce je tu docela jiná než snad náznak, že krále je třeba svrhovat, nastolovat vládu lidu a tak dále. Bylo třeba věru krkolomné slovní ekvilibristiky, aby došlo kázal, že by podobná báseň směla být napsána dnešně, kdybychom i my se rozhodli podle Leningradu, neboť si tuto báseň smíš ponechat v knihovně, bude-li i u nás rozhodnuto vyhlásit klatbu na literaturu, nestloužící výhradně lidu a novému řádu. A přece by bylo škoda, kdybychom tak musili učinit. Neboť přečteš si kdysi tyto verše, byli jsme šťastnější než dříve, šli jsme do práce radostněji a z jakéhosi tajemného důvodu jsme měli více chny lidí raději. Dovedl by Vítězslav Nezval napsat tyto verše, kdyby dnes, tvoje je, uvažoval bedlivě a úzkostně, zda snad v něčem neodporují marxisticko-leninské teorii a zda, vzepjav se takto ke hvězdám, nevzdálil se

lidu? Vyslovi-li se čeští spisovatelé pro analogii sovětského vzoru, budou odhodláni jít do důsledků a dát také vyřadit celou závadnou literaturu? Stáhneme ihned z prodeje nejenom Zoščenka a Achmatovou, ale také všechny provinilce své? Kolik našich velikých a milovaných děl dnes obtočí? Jakými sofistickými se pokusíme uvést svou uměleckou minulost v souhlas s novou parolou? Budou snad věnčení vavřinem jenom erárně-literární posluhové za žalostné školní úlohy, nad jejichž poslušnou slovní i myšlenkovou kostřabinou vidíme v pozadí zřetelně přísně zdviženou rákosku partajního učitele?

Ale nebojme se. Nový Koniáš, který by přišel udělat generální úklid našich knihoven, knihkupectví a hlav, nepřijde. Máme přece dosud v živé paměti Adolfa Hitlera. Odpověď českého spisovatele bude jasná: Nejenom samým chlebem živ jest člověk.

A v nejhroším si připomeneme slova Josefa Stalina, k nám pronesená, a s nimi jistoty, že nikdo se nám nebude plést do toho, jak si to zařídíme, stejně jako se nepletete my.

Edvard Valenta

život a instituce

Václav Cícha,
senátní prezident nejvyššího soudu v. v.

Tíha soudcovské práce

(Kritické poznámky ke kritikám rozsudku nár. soudu.)

Nyní, kdy již celkem ustala nejhustší chumelenice kolem rozsudku národního soudu nad členy protektorátní vlády, je vhodné věnovati se hlediska soudcovského bez hněvu a lásky úvahu pro širší obec čtenářskou o těžkostech soudcovského povolání vůbec a o těžkostech právě rozhodnutého sporu zvlášť. Je možné, že přijdou ještě nějaké dozvuky, ale ty nic nezmění na podstatě věci, o které chci psát. Především litujeme — my staří soudcové — že naše kdysi tak úspěšně pracující soudcovská organizace (Svaz čs. soudců), která velmi citlivě reagovala na výtky činěné soudcovskému stavu a velmi *árlivě* střežila soudcovskou nezávislost proti jakýmkoliv zásahům, nyní nevyvíjí žádnou činnost. Také těžce neseme, že zanikl kdysi tak užitečný stavovský orgán (*Soudcovské listy*), který po 25 let hájil zájmy soudců a přinesl nespočet článků vědeckých i praktických. Není tu tedy ani orgánu, který by se zastal soudcovského stavu, tak často nyní napadeného a podceňovaného, a to i se strany mužů vysoko postavených a vlivných. Za takového stavu věci ujmá se slova aspoň starý soudce-pensista, který jsa se životem vypořádán a nemaje nejmenší snahy někomu se zalíbiti a tím méně ovšem někoho si pohněvati, nebo i jen se nelibě dotknouti, projevuje v souvislosti s rozhodnutým sporem svůj úsudek o některých soudcovských věcech a o některých zjevech, které se objevily ve zmíněném senačním politickém sporu. Pisatel je si vědom, že má větší volnost projevu miněni než aktivní soudcové, kteří jako neorganizovaní jednotlivci si snad právem ukládají zdržlivost. Je tomu asi tak, jako by starý výměnkář hleděl starostlivým zrakem na hospodářství svých synů a upozorňoval na některé své starosti o rozkvět hospodářství, i když dobře ví, že jeho slova málo váží, ale když přece jen chce mít čisté svědomí, že učinil v zájmu synů i obecního dobra, co bylo v jeho silách.

Po tomto poněkud dlouhém úvodu přecházím k věci samé.

Všem se nelze zachovati

Rozsudek národního soudu v trestní věci proti členům protektorátní vlády způsobil v národě nebyvalý rozruch, jak to odpovídá jeho důležitosti i jeho předvídaným nebo

nepředvídaným následkům i vlivu na případy příští. Při různosti názorů a snah je přirozené, že spokojen nebyl vlastně nikdo. Některým byl rozsudek příliš mírný, jiným příliš přísný a konečně třetí přímo nespravedlivý, protože však první skupina si počínala při veřejných projevech nejhluchěji, kdežto druhá skupina se omezila na mírné náznaky svého citění, a konečně třetí skupina mlčela, ať z důvodů jakýchkoliv, působí to nezbytně dojmem, jako by všechny lid a celý národ protestoval a hlučel pro přílišnou mírnost rozsudku. Z toho názoru vycházela patrně také vláda, když ve svém projevu ze dne 6. srpna 1946 mluvila o lidu a národu, který rozhořčeně protestuje. Není jisté, zda by všeobecné a tajné hlasování všeho lidu o zmíněné otázce potvrdilo tento předpoklad.

Řekl jsem, že spokojen nebyl snad nikdo. Tato obecná nespokojenost je pro zkušeného soudce zjev přirozený, neboť nikde neplatí přísloví, že všem se nelze zachovati tou měrou, jako u soudu. Líčí-li žalobce, že věc je černá, a žalovaný, že je bílá, a dá-li soud za pravdu té či oné straně, nařká druhá na nespravedlnost, a má-li ještě vyšší instanci, běží k ní s nářkem o nápravu, a nemá-li již instance, běží do novin s výčitkami. Rozhodne-li však soud, že věc není ani černá ani bílá, nýbrž šedivá, velmi by se mýlil, kdo by se domníval, že bylo vyhověno oběma stranám. Naopak, zpravidla jsou nyní nespokojeny obě a opakuje se to, co bylo svrchu řečeno.

Instance

A tu jsme u těch instancí, které bývají dobrým ventilem pro přetlak páry. Utnouti instanční cestu je vždycky povážlivé, protože pak není ochrany ani proti zjevným nesprávnostem, nebo zjevným omylům. Jde-li však věc do vyšší stolice, probírá se tam již jaksi s vyššího hlediska a s ohledem na důvody stolice první, nedojde již tak snadno k přehmatům. Byla-li při t. zv. čistě akcí účelem tvůrce zákona pro vyloučení vyšších stolic snaha, aby se zamezily průtahy a aby se postupovalo rychle a rázně, předpokládalo se patrně, že budou vynášeny nálezy takové, aby uspokojily i nejpřísnější kritiky. Z toho vidíme, že každá věc má lic i rub.

Tíha soudcovské práce

Těžkosti soudcovské práce jsou věcí prostému občanu neznámou. Prostý člověk si představuje, že soudce se usadí ve svém křesle, nechá mluvit žalobce a pak žalovaného, vyslechne nebo dá vyslechnouti svědky, po případě i znalce, přečte nějaké listiny, skončí líčení, vstane a prohlásí rozsudek. Nuže, tak jednoduše ta věc není. Podle našeho práva není soudce pouhým divákem, před nímž se odehrává nějaké životní drama, kde jako aktéři vystupují žalobce, žalovaný a jiní účastníci. U nás je soudce (předseda senátu) nejdůležitější hybnou silou sporu; na něm spočívá všechna tíha a odpovědnost za správnost a úplnost projednání. Tíha ta je jak tělesná tak duševní. Není to maličkost, musí-li soudce po celé týdny, ba — jak jsme viděli — po celé měsíce napínati hlasivky a nervy, zvlášť v tak zvaných senačních procesech, kde má stále tísnivý pocit, že se k němu upírají nejen zraky hojných posluchačů, ale skrze rozhlas a tisk zraky co nejširší veřejnosti. Duševní tíha těžce leží na soudci, uvažuje-li, jaké následky může mít jeho rozhodnutí nejen pro přímé účastníky, ale i pro budoucí podobné případy a vůbec pro dobro státního celku. Již v normálních procesech trestních i civilních, kde je v sázce čest, svoboda, existence, ba i život spolubližních, nebo kde běží o majetkové zničení, o rozbití rodiny, je tato tíha a odpovědnost nesmírná, provází soudce i mimo úřad, do rodiny, na procházkách, do společnosti i na lůžko, působíc mu bezesné noci. Tím více ovšem v procesu té závažnosti, jako byl náš. O všem tom nemá laik správnou představu. Kdybyste, vážení čtenáři, vše to uvážili a kdybyste jen jednou něco takového sami zažili, politovali byste spíše soudce a zvláště předsedu, než jim láli.

Soudci laikové

Když jsme již při těch soudcích, dotknu se jen zběžně také otázky laického živlu. Národní soud je mimořádný soud lidový, složený z laiků s předsedou, který je soudcem z povolání. Je to soud výjimečný, jak praví § 94 (3) ústavní listiny, a soudí tu skutečně zástupci lidu, jichž jest šest proti jednomu soudci z povolání. Nebudu líčiti zkušenosti se soudci laiky. Jen tolik chci říci, že by se mýlil, kdo by se domníval, že soudce laik bere svůj úkol na lehkou váhu, že je buď netečný anebo příliš přísný anebo zase příliš mírný. I on je si dobře vědom své odpovědnosti a svého vlastního soude, totiž svědomí. V případech spletitých jsou ovšem laici nejistí a nerozhodní a tázvými zraky žádají v poradách předsedu za přispění. Ten však má hlas poslední, může v otázkách skutkových jen upozorňovati, co třeba uvážiti a co v tom kterém směru přineslo důkazní řízení. Jen v otázkách právních musí předseda dáti jasné a úplné poučení, kdykoli je toho třeba. Povšechná rozprava před hlasováním velmi přispěje k vyjasnění názorů i věci.

Laičtí soudcové jsou zpravidla lidé vybraní a svědomití. Často jsem slyšel z jejich úst výroky, že si to na svědomí nevezmou, že to nepokládají za dokázané, nebo že je lépe, aby několik vinníků běželo, než aby jeden nevinný trpěl a podobně. Předpokládám ovšem naprostou nepodjatost v jakémkoliv směru. Soudce laik je zpravidla hrdý na svou funkci a těší se na první přelíčení, a také druhé a snad i třetí ho zajímají. Ale pak, vida svou rozpačitost a nerozhodnost a cítě svou odpovědnost, nerad se účastní, často se omlouvá a netrpělivě čeká, až se skončí jeho funkční doba. Uvedl jsem kdysi v »Soudcovských listech« odpověď jedné ruské soudkyně na otázku, zda jí to nebude obtížné vrátit se po dvouletém soudcování zase k práci do továrny. Odpověděla: »Obtížné? Těšíme se na to všichni. Býti soudcem je čestné a tělesně lehčí než práce v továrně; ale duševně? Říká se, že jsem přísná. Jsem přísná, protože jí býti musím, ale pak tu sedím ve své úřadovně a vypláču si oči. Tolik bídy, tolik hlouposti a tolik nespravedlnosti! Býti soudcem je sice důležitá práce, ale těžké je to. Nespím tak klidně jako dřívě. Těšíme se všichni, až uplyne naše doba...«

Studie a cvik

Každé povolání potřebuje učení a cviku. Každá dobrá práce předpokládá potřebnou přípravu a zručnost. Tím spíše soudcovská funkce. Je naivním názor, který jsme také četli, že tak těžká práce, jako je soudcovská, může býti dobře konána lidmi nezkušenými a nepřipravenými. Není snad o tom pochybnosti, že je nezbytně třeba soudců a odborně cvičených soudců pro udržení právního řádu a bezpečnosti ve státu. Vždycky budou škůdce veřejného pořádku, kteří musí býti zneškodněni, a vždycky budou spory mezi občany, které musí býti řešeny autoritativním způsobem. Nemůžeme přece takové rozepře vyřizovati kyjem nebo kamenem, jak to činil primitivní člověk. Je proto trapné, slyšíme-li, jak píší a mluví o soudcích a soudnictví lidé, kteří tomu nerozumějí. Soudcovský úřad vyžaduje dlouhé přípravy. Po 12letých studích, po maturitní zkoušce a třech státních zkouškách následuje tříletá praxe a pak praktická zkouška soudcovská a zase praxe. A po jmenování soudcem nemůže zpravidla mladý soudce hned samostatně rozhodovati, nýbrž vyřizuje jen méně odpovědné práce a podléhá schválení se strany zkušeného soudce. Uvádíme to jen zběžně všem naivním kazatelům, jinak bych tím mohl vyplnit celé číslo tohoto časopisu.

Kritiky

Přecházím konečně ke kritikám rozsudku národního soudu. Sám se vyhnu kritice meritorního rozhodnutí, neznaje dokonale ani skutkový děj ani rozsudkové důvody. Hlavní a těžká chyba mnohých kritiků totiž je, že jim

chybí znalost věci v obou uvedených směrech a že kritikuji jen podle úryvků, které slyšeli nebo četli, anebo dokonce jen podle pocitu sympatie nebo antipatie k jednotlivým obžalovaným. Tedy tak si nestranný kritik počínati nesmí.

Rízení soudní, ať trestní ať civilní, je ovládáno zásadami ústnosti a bezprostřednosti. Soud musí účastníky vidět a slyšet, nikoli jen spisy. Podivili byste se, jak se mnohdy změní váš úsudek, který jste si vytvořili jen podle spisů a který jste si pak opravili po ústním jednání. Soud rozhoduje podle celého obrazu děje, jak jej za přelíčení vnímal. Kdo celý tento obraz nezná a kdo nezná všechny důvody rozsudku, nemůže spravedlivě kritisovati.

Jednotlivé kritiky, jak jsem je slyšel a četl, nechci probírat. Jsou povětšinou příliš všeobecné a vyjadřují spíše jen tužby, jaké rozhodnutí by si byli ti kteří kritikové nebo i celé skupiny obyvatelstva přáli. Dvě věci nutno podržeti stále na mysli: že rozhodoval nezávislý soud, soud lidový, a že jeho rozhodnutí je konečné. Soudcovská nezávislost je jedním z hlavních sloupů demokratického právního státu. Není to snad výsada soudcovského stavu, nýbrž hlavní záruka soudcovské nestrannosti a tím i bezpečná ochrana občanstva před stranickými výroky. Musil jsem se trpce usmáti, když jsem četl v jedné zvlášť ostré kritice, že soud nad zrádci národa nebyl a není žádnou otázkou soudcovské nezávislosti. Takto nemá býti podlamována víra v soudcovskou nezávislost a tím i v soudcovskou nestrannost, zejména při deliktech tak vysoce politických, jako byl tento. Kromě toho by to vedlo také k neváznosti československé justice, a to i za hranicemi. Ostatně dnes mně, zítra tobě, dnes by se mi hodilo, aby byl na soud činěn nátlak v určitém směru, a zítra by se mohla taková tendence obrátiti proti mně.

Podle mého názoru — ovšem nikoliv směrodatného — není v platném právním řádu pro zvrácení rozhodnutí a nějakou revisi opory. O revisi se tu mluví a píše napořád. Ale podle mého mínění zde chybějí formální i materiální předpoklady pro obnovu řízení a tím spíše pro stížnost k zachování zákona. Ta by nepomohla — jak se domnívám — již proto, že by ani nový rozsudek nesměl vyměřiti přísnější tresty, než byly uloženy v rozsudku prvním. Opirám se tu o § 293 odst. 3. tr. ř. A kromě toho nutno stále podržeti na mysli, jaký dojem by takový více či méně vyumělkovaný nebo násilný výklad vzbuzoval v ostatním obyvatelstvu a zvláště také v cizině a zda by újmy z takového postupu hrozící nebyly větší, než prospěch pro obecné dobro.

Prejudice

Budiž mně dovoleno, abych k formální stránce trestního řízení v tomto rozruch budícím sporu přičinil sám dvě poznámky. Při přelíčení byl také přednesen posudek vojenských znalců. Mám vůbec pochybnosti, zda bylo takového posudku třeba, t. j. zda šlo o otázky tak odborné, že na ně členové soudního tribunálu nestačili. Vždyť byli i mezi nimi znalci věcí vojenských, kteří mohli ostatním vysvětliti, co by jim nebylo bývalo jasné. Ale po formální stránce pokládám posudek za pochybený. Znalci přehlédli nebo jim nebylo vysvětleno, jaký je úkol znalců. Osobovali si právo žalobců, ano i soudců, a rozsuzovali předem to, co přísluší jen a jen soudu.

Ale zvlášť trapné působily některé články a projevy jak v tisku tak v rozhlase, jak před přelíčením, tak zvláště za přelíčení, které předbíhaly rozhodnutí soudu a snažily se více či méně zakrýt, ale i nezakrýt působiti na konečné rozhodnutí v tom nebo onom směru. Zdá se, jako by byl úplně upadl v zapomnutí předpis, který je dosud součástí našeho právního řádu a který přes své stáří má svůj dobrý význam a účel. Je to čl. VIII trestní novely ze dne 17. prosince 1862 č. 8 říš. zák., který zní: »Kdo si dovolí z podnětu ještě neskončeného trestního jednání v tiskopisích úvahy o síle důkazních prostřed-

ků nebo dohady o výsledku jednání, nebo překrucování výsledků procesu, které jsou způsobitelné, aby vykonávaly ve veřejném mínění vliv předbíhající soudní výrok, dopouští se přečinu, který se trestá vězením od 1—3 měsíců.« Proti tomuto zákazu bylo v této trestní věci hřešeno napořád. Účelem zmíněného předpisu je, aby, jakmile byla trestní věc vznesena na příslušný soud, nebylo v žádném směru na soud působeno. Nikdo nepovolaný nemá do věci zasahovati. Představme si, že by při takovém výlučně politickém a pozornost budícím sporu jednotlivé politické strany nebo skupiny obyvatelstva nebo různí jiní činitelé podle svých jednostranných hledisek a přání a zájmů vykonávali na soud vliv, uváděli jej do rozpaků a působili tak na soudcovskou nestrannost a nezávislost. To jistě není ani v zájmu věci, ani v zájmu dokonalé justice a tím také v zájmu obecného dobra.

Trapně také působilo, když byli obžalovaní před přelíčením i za přelíčení v tisku nazýváni válečnými zločinci, zrádci, přísluhovači a pod., jako by byli již bývali odsouzeni. Co říci tomu, když byli obžalovaní v denním tisku charakterisováni v tučných titulcích a ještě před výsledkem na př. takto: »Bezdná nemravnost...«, »nepoctivec a zbabělec...«, »lakomý byrokrat...«. Smutno bylo v duši každého poctivého soudce nad takovými výstřelky. Soudní rozhodnutí již konečně ovšem může být kritisováno, ale — jak jsem již svrchu řekl — kritisováno věcně a spravedlivě při dokonalé znalosti celého děje a při patřičném ohledu k důvodům, které soud pro své rozhodnutí uvedl. Obecné napadání rozhodnutí, vyjadřující spíše jen nějaké subjektivní přání kritikovo, nemá ceny a zbytečně jen roztrpčuje.

Přímo s údivem jsme v jednom příkrém kritickém článku četli věty, že naše soudnictví, zvláště na nejvyšších místech, se nevzdalo háchovského nazírání na právní řády, že politické strany samy navrhovaly přísedící, že tam měly posílat jen celé lidi, o nichž jsou přesvědčeni, že budou skutečně neúprosně odsuzovat národní zradu a zrádce, že tedy politické strany jsou za rozsudek odpovědny, protože se měly zasadit o vynesení správného rozsudku, že soud nad zrádci národa byl otázkou národní cti, že to byl hanebný rozsudek atd. — Mýlí se kritik, který myslí, že účinnost kritiky roste v přímém poměru k síle a ostrosti výrazů, jakých zde bylo použito. K čemu tedy nějaký soud, jako skutečný soud, když stačí také nějaká trestní komise, která by podle příkazu politických stran odsuzovala, jak by jí bylo nařizeno?

Veřejný žalobce

Další předpis, který, jak se zdá, upadl v zapomnutí, jest § 3 tr. ř., který praví: »Všechny úřady činné v trestním řízení mají se stejnou péčí přihlížeti jak k okolnostem, které obviněnému přitěžují, tak k okolnostem, které slouží k jeho obhajobě; jsou povinny poučiti obviněného o jeho právech i tam, kde to není výslovně předepsáno.« Tím se ukládá nejen soudu, ale i veřejnému žalobci, aby pátrali po pravdě a vystříhali se jednostrannosti. Jen obhájce smí být při obraně svého klienta jednostranný, nikoliv veřejný žalobce, ač je také stranou ve sporu; jeho úkolem není jen — jak se to obyčejně chápá — obžalovaného »potápět«, nýbrž také jemu podle objektivní pravdy pomáhati. Odpovědnost státního zástupce za výsledek sporu je ovšem menší než soudcova, může se omezit jen na návrh na potrestání a přenechati ostatní soudu, může si v případech pochybných vyžádati pokyn nadřízeného úřadu, jak má postupovati, a takto přesunouti odpovědnost za další postup na nadřízený úřad, ježto je povinen poslechnouti příkazů jemu daných. Obecně možno jen říci, že platí-li pro soud starořímská zásada »v pochybnosti pro obviněného«, platí pro státního zástupce zásada opačná.

Soudkyně kritizuje rozsudek

Mezi jednotlivými nepřiznivými kritikami se objevil také novinářský článek jedné členky Národního soudu,

kteřá spolurozhodovala a která, dovolávajíc se dekretu o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů, vytýkala, že ani průběh celého přelíčení ani rozsudek neodpovídal té přísné spravedlnosti podle dekretu. Vytýkala dále, že se na lékárnických vážkách vážily činy obžalovaných, a uvedla konečně, že plnila svou funkci, ale že vynesení rozsudek byl pro ni urážkou všech ideálů, za něž jsme bojovali. Zkrátka omlouvá se (snad vůči své politické straně), že ona s usneseným rozsudkem nesouhlasila. Trapně se to dotýkalo každého soudce. Stejným právem by byli mohli i ostatní členové senátu, kteří nesouhlasili, přijíti se svými protesty proti rozsudku na veřejnost, takže by konečně zbyli jen ti, kdo utvořili většinu pro soudní výrok. Takovým způsobem by byla tajnost hlasování ta tam: Soudce z povolání se dopouští těžkého kárného přečinu, vyzradí-li něco o poradě a hlasování, ba nesmí před pravoplatností rozhodnutí ani mimosoudně naznačiti, jak na věc pohlíží a jaký asi výsledek očekává. I soudce laik zvláště slibuje, že zachová v tajnosti výsledek porad a hlasování. Kritizující soudkyně měla dosti příležitosti, aby již za přelíčení působila dotazy na vyjasnění věci a měla dosti příležitosti, aby za porady o rozsudku uplatnila své názory; ale byla-li přesto většinou přehlasována, měla se demokraticky podrobiti. Je to případ v soudnictví tak ojedinělý, že ukázněný soudce, ať z povolání nebo laik, může nad ním jen s údivem kroutit hlavou.

Soudil tu lid

Soudil tu soud z lidu, skutečný a nezávislý a nestranný soud, který rozhodl podle svého přesvědčení a svědomí, jak to každý jeho člen slíbil, takže mu nelze spravedlivě vytýkati byrokratismus, kroucení paragrafů, právníké kličkování atd., kterýmž vytýkám by byl soudní senát, složený jen ze soudců z povolání, jistě nešel. Lid si soud povolal a lid by se měl jeho výroku podrobiti. Mám obavu, že tento prejudic bude zle působit na chuť k rozsuzování příštích takových choulostivých sporů a na nestranné a spravedlivé rozhodování. Představme si jen, s jakou chutí a nepojatostí budou lidové soudy přistupovati k rozsuzování dalších případů v obavě, aby zase nebyly vláčeny pomluvami a výčtkami. Obávám se, že špatně posloužili veřejnému zájmu ti, kdož protesty a manifestace vyvolávali a pořádali.

Doslov

Právní bezpečnost nade vše. Zakusili jsme za šestileté poroby tolik útrap a nespravedlnosti, že jsme mohli poznati, jak cenné statky nám poskytuje demokratická ústava. Nyní si teprve dovedeme vážiti toho, že nám zaručuje svobodu osobní i majetkovou, svobodu domovní, svobodu projevu mínění, svobodu listovní atd. Měli bychom si tedy vážiti všech těchto svobod a nesahati na ně u jiných.

do ba a lid é

Michal Mareš

Přicházím z periferie republiky

VI.

Na starostlivý dotaz čtenářů, co to, že mlčím, nejsem-li snad v base, odpovídám s díky za tuto občanskou kontrolu, že tomu tak není. Ovšem, demokracii si každý z nás představuje tak nebo onak, nebo nijak, a tak je to také se svobodou tiskovou. Napišeš v nejlepší úmyslu prospěti státu a lidu, jdeš do boje proti

neřádstvu, ale ono se to někde líbí, někde nelíbí. Nu a nelíbí se to zejména úřadům nejvyšším. Máš celkový dojem, že spokojenosti úřadů bys dosáhl nejspíše tím, kdybys nepsal vůbec nebo omezil se na zlámané nohy a ztracené spodničky — nebo přidal se k opěvovatelům jakékoliv skutečnosti.

Odmlčel jsem se pouze proto, že jsem si chtěl několik dnů odpočinouti, ale nedalo mi to a zajel jsem si na Filmový festival, abych případně spojil příjemné s užitečným. Myslím, že jsem přišel na svůj účet. O festivalu nehodlal jsem ani festiválet, ani festivalčikovat. Dáleko zajímavější bylo pozorovat spíše občanstvo zde shromážděné, filmaře, básníky, herce, dav reportérů a kritiků i těch, kdož jsme přijeli se nějakým způsobem potěšiti na těle i duchu. A tak z festivalu samotného zahlédl jsem jediný podnik a to premiéru filmu »Nezbedného bakaláře«. K festivalu samotnému rád poznamenávám, že to bylo dílo záslužné a i kdyby snad tu byl deficit, ztracené peníze to nejsou, neboť do těžce postižených lázeňských míst nastal příliv nikoliv marně vydaných peněz. Také jsem tu pozoroval celou řadu filmařů a hlavně administrační stránkou zaměstnaných pánů a dám, jimž patří za plní a svědomitost toto konstatování.

Ale co vše se odehrávalo mimo festival — který, jak se dovídám, snad ani deficit mít nebude? Mnoho, velmi mnoho páni reportéři, jen se tak trochu poohlédnouti, pozeptati a podle pravdy konstatovati, nehromadit se stále v houfích kolem pana ministra informací a ne blokovati ho tak, že chudák neví, komu dříve odpověděti, na koho se dříve usmáti nebo i zamračiti a vůbec. Nelíbí se mi takové devotní olupování osobní svobody. Stane se pak dozajista, že ze sta informací, které by měly stihnouti sluch pana ministra, nejméně devadesát se jich ztratí v halasu lidí, které nikdo nezval.

Za oponou festivalu

se toho odehrávalo velmi mnoho, tak třeba by si byli svědomití novináři všimli, že před čtvrt rokem zatčený šéf mariánskolázeňské policie pan Míxa pěkně se promenuje — propuštěn jsa na svobodu mezi lidem, mezi lidem festiválicím se. Případně by se reportérům, nehodil-li se jim tento případ, mohl nahodit případ jiný. Třeba jak to je vlastně s anglickými látkami v hodnotě bezmála 2.000.000 Kčs, zabavenými Němcům, a nějak podezřele distribuovanými bez bodů a za ceny všelijaké? Jisto je, že železničáři nedostal ani metr látky, od pošty také nikdo, od soudu také nebylo příjemců, těch pár obleků jednotlivých pro toho nebo onoho policistu pak není také malér. Zjištěno však mám, že tento případ již někdy počátkem roku byl sdělen SNB do Chebu státnímu zastupitelství a že se dosud nic nestalo. Podobný skoro navlas případ s látkami se stal v Jáchymově. Případ, jehož vyřízení by trvalo dlouho. I o tom státní zastupitelství ví.

Dále by se novináři za trikolorovou clonou festivalu dověděli o aféře, které se již za hranicemi zmocnily úřady našich spojenců i novináři. Ovšem, zde se novinářům ani nedivím, tato aféra 20letého ředitele výpomocné nemocnice v Mariánských Lázních, (pravím dvacetiletého) Leo Kleina byla tak nenápadně utulána, že ani domorodci o tomto hanobiteli dobrého českého jména se nedověděli slůvka. Ovšem, kolika jazyky člověk mluví, tolik se toho také doví. Třeba přes zahraniční závoru nebo od amerických výletníků či sovětských návštěvníků našeho pohostinství.

Aféra Leo Kleina

Než se zmíním o této aféře přímo, chci konstatovati toto: Když od nás odsunovaný transport Němců přejde hranice, jsou odsunovaným podány k vyplnění dotazníky. Otázky mimo jiné jsou: Jaký majetek jste zanechal ve svém domově? Jak s vámi bylo jednáno v internač-

ním táboře? Kdo vám ublížil? Kdo vás případně okradl? A jiné dotazy tu jsou.

Rozkaz zněl: jednati humánně a zabrániti všemu, co se podobá metodám fašistů, nacistů a gestapáctví. Budiž však také konstatováno, že darebáři, kteří kradli, výslechem Němcům konečně budou stížení spravedlností za zločiny, spáchané na dobrém jméně našeho lidu a státu. Napadá mi znovu, a opět se táží, co vše učinila parlamentní komise, která měla právo kontrolovati tábory a věznice kdykoliv a přímo bez jakýchkoliv předběžných ohlášení? Po prázdninách snad až?

A zde případ, jeden z celé řady, který nám tak »znamenitě« poslouží: V Halbmayrově domě v Mariánských Lázních byla výpomocná nemocnice asi pro 600 německých pacientů. Správcem této byl 20letý Leo Klein. V den, kdy počal festival, úřad konal svou povinnost, a Kleina po jeho výslechu a doznání zatkl. Hlavní zásluhu o vyřešení celé záležitosti má člen okresního národního výboru, brigádník pan Hajda. I on, jsa na hranicích upozorněn, co se v nemocnici dalo ke škodě pacientů a ještě více ke škodě našeho jména, nelenil a učinil trestní oznámení. Jako svědci při výslechu vypovídali jak Češi tak Němci. Z Němců to byli lékaři a sestry vyňati z posledního již odsunutého transportu, aby potvrdili vše, k čemu se již Klein doznal. Samé hezké věci! Dr Kopetz, který byl v nemocnici zaměstnán po celý rok, vypověděl: Klein obtěžoval pacienty, okrádal je, bil je bičikem, často se opijel a pak v nemocnici ohrožoval revolverem kdekoho, střílel do zrcadel, lahví, skříní, fackoval nemocniční sestry, několik pacientek pohlavně chorých uzavřel ve sklepě, pak je dal svléknouti, předvésti do své kanceláře a tam je bičoval. Do nemocnice přijal jako svou sekretářku Němku Emu Sameťovou, dal jí k dispozici hotelový pokoj v sousedství svého pašalíku. Milostný poměr nezůstal bez následků. Jaké musel mít tento dvacetiletý hoch styky s centrálními úřady, když proti vůli Sameťové jí zaopatřil prozatímní občanství. Nakonec těhotnou svou milenku kopal do břicha s následky silného krvácení. Dr Kopetz nařídil převoz Sameťové do všeobecné nemocnice, tomu však Klein zabránil a donutil Kopetze s revolverem v ruce k provedení potratu, přímo v domě Halbmayrově. Pobíhaje při operaci po pokoji, neustále hrozil revolverem. Nepovedeli se operace, lékaře zastřelil. Podobně vypovídá lékař Finkes. Klein bral pacientům cigarety, střílel po nich, tloukl je tak, že měli v obličejích podlitiny. Dru Haecklovi otevřel paklíčem pokoj a ukradl mu podrážkovou kůži, vloupal se mu do zavazadla. Několik lékařů vypovídalo, několik sester unisono: udání je neucinily ze strachu, že budou bití. Dozorčí lékař Kleina sice napomenul, ale mínil současně, že Klein nějakým způsobem pořádek v nemocnici udržeti musí. Po tomto napomenutí řáčil Klein v nemocnici ještě hůře. Zas následovala střelba, bití a jiné scény. V bytě Kleinově na Stalinově náměstí, to jest v nejkrásnější poloze světových lázní, byla vykonána prohlídka dne 28. VII. Po tří denním výslechu byl mladík zatčen. Doznal, že přinesl si do nemocnice armádní pistoli Parabellum o ráži 9 mm, a když mu ji vlastní otec odebral, koupil si střelnou zbraň jinou, kterou mu zaplatila O. S. K. Doznal, že se zbraní v ruce donutil posluhovačky k vypití alkoholu a to tak, že to mělo za následek u jedné z nich otravu. Na jiné sestře roztrhal šaty za to, že mu vrátila políček. Doznal, že nemoha krýtí účet za zubařské preparáty ve výši 23.000 Kčs, prostě vzal zaměstnancům s měsíčním platem 700 Kčs tyto peníze a účet oproti OSK takto kryl. Doznal, že při vydávání potravin si ponechal část pro sebe. Doznal dále, že v nemocnici ukradl povlaky, prostěradla, pokrývky, koberce, závěsy, atd., radioaparát, šicí stroj a jiné věci, načež vše dal naložiti. Nákladním autem bylo vše dovezeno do bytu otcova v Praze. Vlastní matku Klein, když jej přišla napomenouti pro jeho pochybený život, vykázal ze dveří. A zde poučení pro rodiče:

Tomuto synkovi, který měl vše co potřeboval, a který si vzal, co nebylo jeho, ještě maminka a tatíček posílali z Prahy peněžité podpory.

K jinému případu

Propuštění pana Mixy vyvolává nejen v obyvatelstvu, ale i mezi orgány SNB značné pobouření. Zdali právem nebo neprávem, nemohu posouditi. Pan Mixa, jako úředník, je člověk velmi schopný, ve styku se stranami zdvořilý a při nastoupení svého místa v bouřlivých dnech květnových a červnových zachránil pro republiku mnoho hodnot. To vše mluví v jeho prospěch! V neprospěch a příčina k jeho zatčení je toto: Do Plané u Mar. Lázní se přistěhovali z Jablonce r. 1944 manželé Hosnerovi. Pan Hosner je velký a zámožný výrobce a vývozce jabloneckého zboží. Paní Hosnerová vzala si s sebou cenné skvosty, které jí byly po převratu odebrány. Dostalo se jí později zaslouženě státního občanství a tím také právo na její majetek. Skvosty nebyly tam, kde měly býti, nýbrž v bytě pana Mixy. Na to byl tento šéf mariánsko-lázeňské policie zatčen a v době festivalu z chebské vazby propuštěn. Propuštění Mixovo stalo se na intervenci z Prahy. Jedno je jisto že šperky paní Hosnerové neměly být ani v nočních stolku, ani v kapsách kabátu pana šéfa. Stejně jisto je, že dopustili se pan Mixa přečinu, neměl býti propuštěn, a naopak, bylo-li mu ublíženo a je-li nevinný, nechť je ihned dán do služby a za utrpenou křivku povýšen. Kéž by tomu tak bylo, je to, jak již řečeno, úředník velmi schopný. I tu může býti jako doklad uvedeno, jakým způsobem uzavřel vyšetřování s vrahem který právě před 15 lety zavraždil na rozkaz Goebbelství v Mariánských Lázních spisovatele a filosofa prof. med. et phil. dra Theodora Lessinga. Byla to prvá oběť nacistů na území naší republiky.

Cheb

Slavným autorem by se mohl státi ten, kdo by vyličil třeba jediný den a jedinou noc nynějšího staroslavného města Chebu v oné fázi, v níž se nachází dnes. Zkáza a budování, život a smrt, marnost a naděje, zoufalství a kuráž, to vše drží si zde rovnováhu. Odchod starousedlých a příchod nových občanů.

Cheb, to není malý problém, spravovati tak staré, z části opuštěné město. Nové budovy kolem nádraží rozbity nálety, ale čemu nerozumím: je tu několik velikých, skoro nových moderních čtyř a pětipatrových činžáků. Jsou v neporušeném stavu, jen tu a tam smeteno několik tašek, jinde několik čtverečných metrů. Celkem malé opravy: »potřebuje to jen do zachovalých rámu zafasovat!« Opravy by stály pár tisíc Kčs. A nečiní se nic. Statisčové škody nastávají promokáváním stropů. Tomu nerozumím. Podívejte se hned jak přijдете od nádraží a podívejte se také na právě promítaný film »Sověťští pokryvači při práci«. A dovedou v Chebu pracovat, když se tak sejde pár správných lidí! Vezmeme si takový Akciový pivovar, jeden z největších v republice. Správní lidé sem přišli, trosky odstranili, strojovny do pořádku dali a pivovar s kapacitou čtvrt milionu hektolitru zakrátko pojede. To bude velký přínos peněz do města a státu. A to je zajímavé: Akciový pivovar chebský má v Německu několik hotelů a ty se již ptají po dovozu do Německa, nikoliv za marky: za dobré peníze do americké zony. — 50.000 hl. ročně vyváželo se ročně z Chebu za dobré valuty. Tak to vypadá, kde se sejde několik republiky a lidí oddaných organisátorů. A kde se sejde banda, jako v továrně Fischerově? V této strojírně a elektrozávodu — tam je to pěkně rozkradeno!

Doufejme však, že Chebští dají vše do pořádku a že nezapomenou historického a kulturního poslání tohoto císařského města na nejzápadnější výspě země. Jen, proboha, nezníte tam již nic, čemu obyčejný člověk nerozumí, kulturní upomínky na minulost města a kraje.

Potvrzená prognosa

Jsem nerad, že se moje prognosy na neštěstí splňují. »Právo lidu« ze dne 22. VIII. píše:

Němci opuštěná obec rozkradena. Smutné a trapné zjevy zasluhují nejpřísnější tresty. — Nemyslíme, že by obec Smolnice u Chodova v okrese Loket byla jedinou, v níž panují poměry, které vylíčíme. Myslíme, že takových obcí by se v pohraničí našlo ještě více. Značná část německého obyvatelstva byla vysídlena, některé statky jsou bez hospodáře. Ještě do nedávna bylo na polích neobhospodařovaných statků žito a samozřejmě i jiné obilí, které bylo sklizeno jen díky zásahu chodovské posádky a zachráněno tak před rozkradením. Někteří občané totiž v »upřílišněné snaze pomoci« pomáhali tak, že obilí odváželi do svých stodol a míchali je do svého obilí. Zajímalo by nás, proč vojáci byli povoláni až tak pozdě a ještě z iniciativy předsedy místní zemědělské komise, a proč dalo tolik práce, než ve schůzi národního výboru bylo dosaženo schválení. Zajímalo by nás také, jak je tomu s dobytkem ze stáji statků bez hospodáře. Mohlo by se totiž snadno stát, že by si dobytek někdo odvedl, prodal a stržené peníze si ponechal. Nemluvíme naplano, nutí nás k tomu učiněné zkušenosti.

A takových vesnic jako Smolnice je mnoho, přemnoho.

»Rudé Právo« píše: V pohraničí jižních Čech sklizeň ohrožena. Ministr soudruh J. Duriš navštívil Kaplicko, Krumlovsko a Prachaticko. V úterý podnikl ministr zemědělství soudruh J. Duriš spolu se sekčním šéfem soudr. ing. dr. Kofátkem a novináři denního tisku, zájezd do jihočeského pohraničí, aby se zde seznámil s velmi kritickou situací na pastvinářských družstvech, způsobenou naprostým nedostatkem pracovních sil. Dále bylo zjištěno, že na okrese českokrumlovském a prachatickém dosud stojí i neposečené obilí na polích a hrozí mu zkáza, stejně i senoseč není dosud ještě provedena. Vyzýváme proto obyvatelstvo sousedních okresů, aby pomohlo ke zdárnému zakončení žni, neboť v okrese je nedostatek pracovních sil a Němci byli již z větší části odsunuti.

A týž list volá na poplach:

Pomozte zachránit úrodu chmele! Vyprava pražských novinářů, která přijela v úterý 20. srpna do Zátce, zjistila naléhavou potřebu rychlého doplnění počtu česáčů. Pomozte získat devisy!

A dále: Okres Aš je více než 600 m nad hladinou moře, a proto jsou zde proti jiným okresům opožděné žně, které právě nyní probíhají. Téměř všechno obilí je najednou zralé, takže je zapotřebí napnout opravdu všechny síly, aby práce byly zvládnuty. Celý okres trpí nedostatkem strojů i sil v hospodářství, neboť je zde velmi málo Čechů. Na př. v obci Nassengrub u Aše jsou ze 30 zemědělců pouze dvě české rodiny.

Těm, kdož mi spílali, když jsem vás varoval: Pravdu nelze zavraždit. A miliardy škod, to jsou naše škody! Již letos jsme mohli být bohatým národem.

(Pokračování.)

otázky a odpovědi

Co je socialismus

I.

Vážená redakce,

v 11. čísle »Dnešku« uveřejňujete můj dopis pod nadpisem »Co je socialismus« a článek p. Josefa Macka na toto thema jako odpověď. K tomu bych měl několik poznámek:

1. Pan Macek neodpovídá v podstatě na tu otázku »Co je socialismus«, jak je dána v mém dopise, nýbrž používá v hrubých rysech toho, co napsal — tuším — o socialismu již před mnoha lety. To, jak socialismus vysvětluje p. Macek, je mi o něm v podstatě známo, nevznám se však v socialismu se zřetelem na naši politickou konstelaci (třítak zvaných stran socialistických, a jedné, t. zv. strany nesocialistické).

2. Co se týče problému reformy lidí nebo institucí, nemohu pochopit, co je zde problémem. Nikdo rozumný přece nemůže popřít, že existence každé instituce je podmíněna lidmi, že oni jsou jejími tvůrci. Toto je podle mého názoru neměnné. Je tedy bezpodmínečně nutno, chceme-li někde něco napravit, reformovat lidi. Tím automaticky zreformujeme instituce. Nelogičnost opačného postupu je na bílé dni: Vycitili včelař úl a nechá v něm nemocné včelstvo, nespraví tím vůbec nic. Zdravé včelstvo naopak samo ze všech sil dbá, aby zachovalo svůj úl v čistotě.

Dnes se, bohužel, pro instituce zapomíná na lidi — a to nemusí mít právě nejlepší následky. Vím totiž docela bezpečně, že v tak zvaných znárodněných podnicích se většinou poměr šéfa nebo dělníka k podniku o mnoho nezměnil oproti době první republiky, když ještě pracovali pod cizáckým kapitalistickým zaměstnavatelem.

3. Pozorují již delší dobu se zájmem, jak mnozí národní socialisté (tedy ne p. Macek) si s oblibou říkají strana národně sociální, a straně lidové říkají křesťanští socialisté. Příslušní politikové však tyto zjevy přehlížejí, což podle mého názoru je neodpovědné. Zdá se však, že ani pan Macek nedělá rozdílu mezi pojmem sociální a socialistický, mezi sociální formou a socialismem. Já se domnívám, že je v těchto pojmech podstatný rozdíl. A věděl bych to patrně mnohem určitěji, nebyť tolika takových vykladačů socialismu, jako je na př. p. Macek. Snad se se mnou nikdo nebude přít, říkám-li o organizaci UNRRA, že je sociální, ale budu odpovídat každému, kdo by se odvážil tvrdit, že je to organizace socialistická.

4. A nemohu ani souhlasit s panem Mackem v jeho úvodní definici socialismu. Domníval jsem se (a dosud se domnívám), že socialismem hospodářsky rozumíme zespoločenečtvenění všech výrobních prostředků, výroby samotné, jejich nákladů i zisků. Rozdíl může být — pravda — v tom, chceme-li tuto socialisaci provést ihned nebo postupem času.

Jestliže se však dva tak zvané socialistické směry v názoru na tento konečný cíl neshodují, pak ten nebo onen není podle mého úsudku socialismem.

S přátelskou úctou Vás

J. S., Plzeň.
(Svoboda)

II.

Pan J. S. má za to, že není problémem reforma společenských institucí, nýbrž že je pouze problém reformovat lidi, a že tím automaticky zreformujeme instituce. Já hájím názor, že dlužno reformovat obojí zároveň, protože mezi lidmi a institucemi je poměr vzájemné závislosti (interdependence, korrelace), a vzájemného působení (interakce). Reformovat lidi bez reformování institucí se nedaří, zrovna jako se nedaří dělat instituce bez reformování lidí.

Nejlépe se to ukáže na příkladech: Za »průmyslové revoluce« v Anglii (poslední čtvrtina 18. stol. a téměř první polovina 19. stol.) lidumilové zakládali konsumní spolky, aby bídne placené dělnictvo tovarní mohlo v nich nakupovat laciněji než u soukromých obchodníků. V prodejnách těchto lidumilných spolků bylo prodáváno zboží za »světostojné ceny«, tedy bez jakékoli přírázky k pořizovacím nákladům. Tyto spolky skomíraly a jeden po druhém zanikaly. Až před vánočními r. 1844 založilo 28 chudých tkalců v městě Rochdale (u Manchesteru) první konsumní družstvo na těchto zásadách: Prodávát jen členům, jen za hotové, za běžné ceny slušného soukromého obchodu, a zisk za rok docilený rozdělovat v tom poměru, za kolik kdo nakoupil zboží. Od té doby konsumní družstevnictví kvete. Tito tkalci vynalezli instituci, v níž zájem každého člena je spojen se zájmem celku. Touto institucí je zreformován »oběh statků«, nezbytně nutných k živobytí způsobem společensky prospěšným. Členové družstva berou na sebe riziko obchodu, platí si potřebný personál (obyčejně nikoli špatně), ale zbylý čistý »zisk«, docilený na sobě samých, si rozdělují — po dotaci rezervních a jiných fondů (na př. pohřebních) — podle toho, jak kdo k němu přispěl.

Jiný příklad poskytují vzájemné pojišťovny.

Pan J. S. má ovšem pravdu, že lidé dělají instituce, a že je tedy samozřejmou první podmínkou, aby tu byli lidé schopní instituce vytvořit a v nich spolupracovat. To

nikdo nepopře. Dokud se nenašlo oněch 28 »poučivých pionýrů« (jak se nazvali), a dokud se nedohodli na oněch zásadách, nemohla »instituce« vzniknout. A kdyby nebyli bývali pionýři poctiví, nebyla by se »instituce« osvědčila. (Když v Praze před více než 30 lety založil Fr. Modráček — letos pětasedmdesátiletý — první konsum podle zásad rochdaleckých, stalo se, že první skladník spáchal velkou zpronevěru a spolek musil likvidovat. Ale Modráček se nenechal odradit neúspěchem s jedním člověkem založil spolek nový — a dnes, po rozmanitých osudech, je to obchodní kolos — Bratrství.)

A jak je tomu v hospodářství, tak je tomu i v politice. Lidé vytvářejí instituce, a ty zas spoluvytvářejí lidi, jejich povahy, jejich chování. Háček je v tom slově »lidi«. Nejsou to vždy a stále titíž jednotlivci. Zde se dostáváme k jinému společenskému problému: k problému vůdců a vedených. Také v socialismu je potřeba, aby se určitá idea zrodila v hlavě některého jednotlivce, aby on pro ni získal stoupence dosti horlivé, schopné, poctivé — tak, aby ji pak přijalo velké množství lidí, aby vzniklo hnutí k jejímu uskutečnění a organizace k jejímu udržování a přizpůsobování měnícím se poměrům.

Pan J. S. mluví o »tvůrcích« institucí tak, jako by to byli všichni »lidé«. Mám za to, že je to osudný omyl. »Tvůrců« institucí je malý počet oproti těm »lidem«, kteří jejich ideje aktivně uplatňují, a přímo nepatrný počet oproti těm »lidem«, kteří se jim pasivně podrobují a jsou pak těmito institucemi přetvářeni. — Tedy rozpleťme ten sofistický uzel: lidé—instituce, a řekněme si: několik geniálních lidí vytváří myšlenky institucí, nevelké houfky nadšených stoupců je zpoučarují, někdy slovem a perem, někdy mečem je vnucují těm druhým lidem, a potom tyto instituce přetvářejí lidi. Z čí hlavy se vynořila první myšlenka na emancipaci nevolníků a zrušení roboty, to bychom asi dnes nezjistili s naprostou bezpečností, ale že zrušení nevolnictví a roboty zapůsobilo na charakter lidí, o tom není pochyby. Od všech těch, kdo znají poměry v carském Rusku a byli v Rusku teď po válce, slyšíme, že charakter ruského člověka se velice změnil — přece nepochybně také změnou společenských institucí, jež po revoluci tam byly zavedeny.

Podceňování vlivu institucí a výlučné naděje na »reformu lidí« jsou tedy omylem. Upozornil jsem ve svém prvním článku, že i ty politické proudy, které v theorii instituce podceňují, v praxi si jich dobře hledí (že na př. křesťanští sociálové budují odborové organizace).

Rozdíl mezi sociálním a socialistickým se u nás cítí dosti dobře. Sociálními zařízeními se rozumějí ta, která mají pouze za úkol zmírnit špatné následky čírejšího společenského, zejména hospodářského řádu nebo nějakých nešťastných náhod a katastrof, ale nedotýkají se základních zásad řádu kapitalistického. Sem patří vskutku také UNRRA. Socialistickými plány a institucemi se rozumějí ty, jež odstraňují základní instituce kapitalismu jakožto soustavy společenského vykořisťování, a nahrazují je institucemi jinými, v nichž nemá docházet k »institucionálnímu vykořisťování člověka člověkem«, jak jsem to charakterisoval na počátku svého článku. — (Podle onoho rozlišení »sociálního« od »socialistického« možno rozeznávat »křesťanské sociály« od »křesťanských socialistů«.

Jistě nikdo nenazve UNRRA organizací socialistickou.) Pan J. S. však nesouhlasí s touto mou charakteristikou socialismu. On považuje za socialismus »zespoločenečtvenění (míní asi zespoločenečtvenění) všech výrobních prostředků, výroby samotné, jejich nákladů i zisků«. Copak by asi řekl této definici křesťanství: Křesťanství je náboženství, založené na učení Ježíšově, jak je podávají kanonické knihy Nového zákona, a jehož organizační formou je katolická církev v čele s římským papežem? — Myslím, že by řekl, že takto chápou křesťanství jenom nejpravověrnější římské katolíci, že však jiní lidé (mezi nimi dnes i přemnozí římské katolíci) považují za křesťan-

ny také členy rozmanitých církví a sekt protestantských. S názorem p. J. S. na socialismus budou souhlasit jen t. zv. marxisté. Přes různost názorů, která se i mezi nimi vyskytuje, možno říci, že oni považují za podstatný znak socialismu zespolnění (tím oni zpravidla míní zestátnění) výrobních prostředků. — To však je pouze jeden směr socialismu. Už v prvním článku jsem upozornil, že pouhé postátnění výrobních prostředků a výroby může vést nejen k státnímu socialismu, ale také ke státnímu kapitalismu. Myslím, že se také u nás tento rozdíl stane předmětem úvah a opatření v organizaci postátněných podniků.

Vedle socialistických směrů, postátněujících výrobní prostředky nebo aspoň některé z nich (půdu a nerostné bohatství), a postátněujících »výrobu«, byly a jsou socialistické směry jiné, na př. syndikalismus, družstevní socialismus. (Uznat je za socialistické neznamená s nimi souhlasit. Uznat protestanta za křesťana nezavazuje k přístupu do jeho církve.) Nechce-li je p. J. S. uznat za socialistické, je to čistě jeho věc. Já mám za to, že socialistickým hnutím je každé, které usiluje o odstranění »institucionálního vykořisťování člověka člověkem«. V politických programech na novou společenskou soustavu i v činech jsou a budou rozdíly i mezi socialisty, tak jako jsou mezi křesťany.

Josef M a c e k

dopisy

Ještě o Slováciích a Čechách

Vážená redakce,

Jednou z nenávratných představ, které pozbyly poslední válečnou katastrofou svého obsahu, je Slovensko z první republiky. Patří stejně minulosti jako první republika. Za dvacet let, v době mezi dvěma světovými válkami, změnilo úplně svoji tvářnost — zaznamenalo bezpříkladný, lavinový rozvoj. V r. 1919, když jsme tam přišli, nebylo ani politickým, ani hospodářským, a snad též ne kulturním celkem. Nepřístupné slovenské doliny, směřující k Budapešti, tvořily spíše nahodilý shluk výběžků severních uherských žup, z nichž každá žila svým svérázným životem. Miliardy investovaných českých peněz vybudovaly přes přírodní překážky silnice a železnice od západu k východu a vytvořily tak podklad, na kterém mohlo vyrůst Slovensko dneška jako hospodářský celek.

Domnívali jsme se a domníváme se, že to byly české peníze a česká práce, které nové Slovensko vytvořily, a tázali jsme se při našem odchodu, bude-li tato mladá země schopna života bez českého vedení. Jaké jsou však dojmy, které si odnáší letos čeští návštěvníci ze Slovenska? Země, postižená krutě válečnou vichřicí, zbavila se rychle řízeného hospodářství, je plna sebevědomí a podniká nákladné investice. Z novin se dočítáme, že v kraji hospodářsky nejzaostalejším stavi novou železnici, na Oravě ztuzuje údolní přehradu, zaměřenou v r. 1925 mými kamarády bez víry, že by k její realizaci kdy došlo, na Váhu pokračuje novým stupněm v budování největší hydroelektrárny v republice, která laciným proudem může zásobovati celou Moravu.

Jak to neproti tomu vypadá v zemích českých? Jižní Čechy jsou komunikačně tak zaostalé, jak je zanechala rakouská monarchie, zemský úřad v Praze je rozstrkán po všech částech města, zatím co v Bratislavě, Košicích a Užhorodě jsou vybudovány nádherné úřední paláce. Za dvacet plných let nebyl postaven v Čechách snad ani kilometr nové trati. (Rychlíková trať H. Brod—Brno je přestavba, stavěná na nátlak okupantů pro účely válečné). Vozovky českých a moravských silnic zůstaly neupraveny, aby nekomurovaly železniční dopravě, neprávem prohlášené za podnik obchodní. Snad z téže příčiny neuskutečnil se průplav Dunaj—Labe, zaměřovaný s takovým chvatem v blátivé zimě 1919—20, který je opět ve stadiu nového plánování.

A nyní docházíme k otázce nanejvýš závažné? Byli jsme to opravdu my, Češi, kteří jsme budovali nové Slovensko? Nebyli to spíše Slováci se svojí velkorysostí, životností a elánem, kteří naši práci vedli? Vždyť úroveň technických odborníků v historických zemích je nesporně vyšší, než tomu bylo na Slovensku. Je to pochopitelné. Kdo by pracoval měsíce v pustinách východního Slovenska, kde jedinou společenskou a kulturní místností byl kostel a synagoga. V horách Děčiny nabídl nám kdysi rychtář nocleh v čerstvě vyblíbené umřelé komoře a byl upřímně udiven, když jsme s díkem odmítli. Krajský úřad v Bratislavě a projekční kanceláře slovenských podnikatelů byly plny ruských běženců s jejich mezerovitým vzděláním, získaným za smrtku ruské revoluce.

Nyní jsme všichni udiveni, že Slovensko bez nás dále »napreduje«. Vzdejme se naší povýšenosti a počneme se zabývatí také každy vlastní národní povahy. Roztříštěnosti a složitosti naší administrativy a věcnými kompetenčními spory, které jsou alfa a omegou našeho úřadování. Záludným a zlomyslným kritizováním naší veřejnosti, tím neustálým »špačkováním«, jak to označil v náhodné rozmluvě jeden východočeský starosta. Neúctou k odborné práci a pochybným všemurozumením našeho občanstva.

Snad dojdeme taktó k poznání, že my, Češi, jsme lidé trochu přízemní, a obdivujeme-li co, není to originalita, ale stádový průměr. Nedostává se nám úcty k autoritě. V technické praxi je možno si dobře představit podnikání, řízené jedním průměrným odborníkem, nikdy však práci, řízenou současně deseti odborníky, sebe lépe kvalifikovanými. A proto se u nás tak mnoho úřaduje a tak málo staví.

V dokonalé úctě

Ing. Vladimír Rippl

Vysokoškoláci a pracovní povinnost

Vážená redakce!

Do »Dneska« čis. 21 ze dne 15. srpna t. r. napsal pan Otakar Mudroch dopis o své prázdňinové jednoměsíční vypomoci na venkově a nakonec se obírá naši odpovědi na článek pana Josefa Vojtky v »Dnesku« čis. 16.

První část Mudrochova článku je sice pojata věcně, ale souhlasit s ní nelze. Pisatel sám svou výpomoc na venkově nijak vysoko neoceňuje a bezpochyby tam vůbec nebyl mnoho platen. A nám se zdá, že jeho práce pozůstávala hlavně z vožení piva a vyučování synů sedlákových.

Zde však poukazuje na skutečnost, že mladý, zdravý, fyzicky schopný člověk musí při dobré vůli vykonat mnohem více: kdyby jen nosil, nakládal a skládal snopy s vozu, po případě konal jiné manuální, neodborné zemědělské práce, k nimž netřeba předběžného výcviku, nepochybně, že by byl celodenně tak produktivně zaměstnán, že by v žádném případě nedošel k negativnímu konstatování o své práci. Kdyby se snad neodborné zemědělské práce zdály být panu autorovi příliš složité, dovolili bychom si ho pozvat do Ostravy do dolů, kde by v podstatě konal při práci jen dva pohyby: lopatou by nabral uhlí a zase touž lopatou by je vhodil do žlabů. Kdyby tuto práci konal svědomitě, potom by si na negativní konstatování o práci ani nevzpomněl.

Není pochyby, že i laik — vysokoškolák může být při dobré vůli vydatnou pomocí pro sedláka. Jako důkaz můžeme dokonce uvést, že někteří kolegové z naší uhelné brigády po odpracovaném směně šli pomáhat na žhové práce kamarádům horníkům a k negativnímu konstatování o studentské práci nedošli ani horníci ani studenti sami.

Při této příležitosti apelujeme na všechny MNV, aby potvrdily jen zcela pravdivé pracovní údaje. Když na př. vysokoškolák fyzicky schopný vykoná práce za čtyři týdny poměrně málo, neškodilo by nepotvrdovat mu odpracování celé této doby, nýbrž podle volného uvážení potvrdit jen její část a zbytek by si dotyčný mohl odpracovat na př. na podzim při řepné kampani. Domníváme se, že takový postup by byl nejvýše žádoucí na př. u p. Mudrocha, který si manuální práci takřka apriorně znechucuje a troufá si tělesně pracující vysokoškoláky nepřistojně ironizovat tak, že drze navrhuje jejich pasování na experty na vysokých školách a.d.

Zde pan autor zřejmě zapomíná, že život člověka nejde nikdy přímočaře, a že jednou může nastat také krize a kvalifikovaná dělnická schopnost se pak může panu autorovi dobře hodit, ba je možné, že by v takovém případě nepohrdl ani zaměstnáním horníka-vozače u havíře odborníka.

V druhé části dopisu vystupuje pisatel jako obhájce pana Vojtky, řadí se k těm, kdož s ním sympatizují, a — nastojte! — on prý souhlasí s Vojtkovými věcnými vývody!

Konstatujeme: Pan Vojtek měl pravdu asi jen v tom, že stipendium na vysoké škole je poměrně malé na dnešní poměry. Jestliže však pan Mudroch souhlasí s Vojtkovou charakteristikou těžce pracujících studentů — jako by to byli dobrodruzi, kteří se jedou do dolů rekreovat patrně za tátovy peníze — pak můžeme jen říci, sapienti sat! (moudrému dost!). Dáváme na uvážení: Podle vyjádření směrodatných osob z podnikového ředitelství ostravsko-karvinských dolů — p. gen. řed. Ing. Otáška, p. řed. Ing. Pelnáče a j. — se počítá u uhelném sektoru našeho hospodářství po dobu asi dvou roků se čtyřměsíčními pracovními brigádami (vysokoškolské uhelné brigády jsou výjimečně dvouměsíční). Tito brigádníci nastupují jako pomocné pracovní síly k havířům-odborníkům, nejsou to měsíční pracovníci, naopak jsou důležitým článkem v uhelném sektoru budovatelské dvoulétky, bez nichž by těžební plán nebyl splněn. Pronášeli tedy někdo námitky zásadního rázu proti uhelným brigádám, tedy i vysokoškolským, a podlamuje-li nemístným kritizováním studentů-horníků jejich pracovní morálku, pak podrývá samočinné budovatelský dvoulétký plán.

V druhé části článku nám předkládá pan Mudroch pět otázek a sám odpovídá na jednu naši otázku. Dříve než pisatel odpovíme, uvedeme několik všeobecných fakt, čerpaných z nejměrdatnějšího pramene, totiž z propagačního oddělení ústředního ředitelství ostravsko-karvinských dolů v Ostravě:

Provádíme odsun 30.000 Němců z našich dolů. Nahradíme dobrovolnými brigádami úbytek pracovních sil a dokážeme, že sta-

čtíme na všechny své úkoly. Účast v uhelných brigádách je do-
kladem našeho národního uvědomění: Pomocí horníkům pomá-
háme sobě, pomáháme svobodné republice. Uhlí — krev republi-
ky! Otázkou uhlí bude se nyní zabývat celý národ. Máme té-
žebný plán, a abychom jej splnili, potřebujeme nové síly. Proto
musí přijít brigády dobrovolných pracovníků a přiložit ruku
k dílu: uhlí zabezpečí výrobu v republice, ale horník sám na to
nestačí. Kdyby se akce brigád nezdařila a nesplnila svůj úkol,
známelo by to, že jsme zklamali jako celek.

Je zde ještě vůbec potřeba další polemiky, abychom vysoko-
školským uhelným brigádám vybojovali jejich místo na slunci?

Panu kolegovi Mudrochovi odpovídáme:

ad 1. a 5.: Otázky bezpředmětné: jsou proneseny z úzkoprse
pojatého fakultního egoismu. Ať jsou studijní úlevy jakékoliv
a zaměřené na cokoli, neexistuje dnes produktivnější práce než
těžení uhlí. Žádné studium, žádné zaměstnání nemá dnes takové
životní důležitosti pro stát, zkrátka uhlí má přednostní právo
přede vším. A překážkami, stavějícími se nám v cestu, je nám
dávána příležitost k oběti pro stát s tím výsledkem, že zase na
druhé straně následkem uhelné kalamity nebude muset národ
podstupovat oběti daleko těžší. Tvoříme-li dobrovolnou pracovní
brigádu, je nám to, socialisticky uvědomělým vysokoškolským,
vítanou příležitostí, abychom uzavřeli propast mezi dělníkem a
intelektuálem.

Domníváme se, že pobírá-li student od státu stipendium, má
k státu celou morální závazek, a ten by měl splnit manuální
produktivní práci právě dnes: dvakrát dává, kdo rychle dává,
toť starověké přísloví, jež platí zejména dnes: právě dnešní oběť
má pro stát dvojnásobnou cenu než v době pozdější. Svou práci
ostatně zajišťujeme situací, kdy už pracovních brigád třeba ne-
bude, je to vlastně hříbna, kterou zajišťujeme blahobyt národa.
Nechce-li vysokoškolský splatit svůj morální závazek ani trochu
řádné produktivní manuální práce, neměl by se raději stipendia
vzdát? — A čím si získá vysokoškolský větší úcty a vážnosti u pra-
cující většina národa, než právě tím, že v době potřeby bezpod-
mínečně nastoupí na několik týdnů v roce do dělnických řad? —
Stran kamaráda horníka Gabla nepřišli jsme jemu a ostatním
horníkům radit, co a jak mají dělat, ale přišli jsme jim pomocí
a umožnit nástup dovolených. Rovněž tak je neobtěžujeme zby-
tečnými výklady o svých studijních úlevách a potížích.

ad 2: Pokud jde o »protahování studia« a »vyplácení stipendia
po mnohem delší dobu«, doporučujeme p. kolegovi Mudrochovi,
aby si zbytečně hlavu nelámал: je-li dotyčná pracovní povinnost
nařizována ministerstvem školství, byla jistě uvážena i restabilita
tohoto podniku. Pokud jde o tu »mnohem delší dobu«, upozorňu-
jeme, že zde někteří z nás studují až tři hodiny denně, takže tak
velice ze studia nevycházejí.

ad 3: nestavili jsme pouze z třicetiletých kolegy jako vzory,
ale zmínit jsme se o nich museli, neboť pan Vojtek je nejraději
celou odpověď za sestavení uhelných brigád nastrčil na mlá-
dence sotva dospělé. Co se týče vyskytování těch starších stu-
dentů, dáváme na uvážení: mezi námi je třicetiletý kolega, jenž
je spíše dítětem fabriky, nikoliv velkoměsta jako pan Mudroch,
pracoval řadu let ve slévárně, soukromě vystudoval průmyslov-
ku, reálku, nyní studuje strojní inženýrství — a několik let vy-
držuje při tom rodinu. Kdo zasluhuje více obdivu: houzevnatý
dělník, prošeďší tvrdou školou života, nebo devětatletý ma-
šánek z velkoměsta, vstupující na vysokou školu?

ad 4: v uhelném sektoru, o nějž se přirozeně nejvíce zajímá-
me, se jednoměsíční brigády nepřípouštějí, a jak jsme podotkli,
čtyřměsíční brigády jsou složkou, s níž se asi do dvou roků po-
čítá. A kdyby se pan pisatel řádně informoval, věděl by, že ně-
kteří z těchto brigádníků (třebas nestudentů) v zaměstnání zůsta-
nou, na př. někteří zaměstnanci Vítkovických železáren v dole
na Zárubku.

Celkově usuzujeme, že pánové Vojtek a Mudroch kladou hlav-
ní důraz na překážky, jež jsou v cestě práci studentů na výstav-
bě nového státu; my jdeme cestou právě opačnou, snažíme se
tyto překážky zmenšovat a odstraňovat a pracovat pro republi-
ku stůj co stůj. Není pravda, že my jsme napadli Vojtka,
my jsme ho okřikli za jeho článek. Jak je naše práce tvrdá, tak
jsme se nemazili ani s Vojtkem: snad je náš sloh lapidární, ale
musíme si odstraňovat balvan překážek a neporozumění, jež
nám naši kolegové kladou do cesty. Za několik dní se počneme
rozjíždět domů a budeme mít blahé vědomí, že jsme v rámci
svých možností pomohli republice, ba nejen to: získali jsme
mnoho cenných životních poznatků a zkušeností, jež bychom ne-
dali za hromadu zlata.

Bude nám znít v uších temné dunění hornického kladiva,
budeme často vzpomínat na okamžiky, kdy jsme stírali několik
set metrů pod zem, kdy jsme kráčeli v tradici Ondrášů. Dulavy
Jury, kdy jsme prožívali drastickou životnost a strhující přitaž-
livou sílu všech bezručovských neamrtelných postav našeho dra-
hého Slezska.

Byly to jediné chvíle, kdy jsme nastupovali na černé pod-
zemní frontě v boji o uhlí, kdy nás ovanula dušná atmosféra što-
ly jako smrtelný vzdech posledních sedmdesátitísiců, kdy jsme
v porubu čís. 321 překotně přehali před smrtelným zvalením a
— zase v příštích dnech poslušně nastupovali k vlastenecké po-
vinnosti.

Nezapomeneme na Slezsko, jež nám kynulo naveněk vrcholky
svých beskydských větřáků, jež se na nás usmívalo zrána svou
stříbřitěpytnou rosou jakoby slzami Maryčky Magdonové. A ko-

nečně nezapomeneme na všechny padlé hrdiny Slezska, kamarády
horníky, kteří v bojích o černé zlato položili svůj život, kteří žijí
mezi námi dále, kteří se dívají, jak nyní my pokračujeme v jejich
šlápějích... Jejich oběť nás zavazuje: musíme pokračovat dů-
stojně a statečně!

Konečně: zatím co kolegové doma proti nám mají stále vý-
hrady, dostalo se nám řízením vyšší spravedlnosti satisfakce: vě-
hlasný americký lékař bostonský univerzitní profesor P. D.
White, nás před nedávnem navštívil v našem táboře v přítomnosti
J. M. dr. Václava Neumanna, rektora Masarykovy university
v Brně, vyslovil nám svůj obdiv a svoje uznání a prohlásil, že
američtí studenti jsou značně ochuzeni, když jim není dopřáno,
aby stykem s horníky a jejich prací poznávali život...

Snad jsme tentokrát vytvořili své stanovisko tak jasně, že již
nebudeme muset v budoucnu odpovídat na žádné články, napada-
jící vysokoškolské uhelné brigády.

Vysokoškolská uhelná brigáda.
Závod Zárubek ve Slezské Ostravě.

Správa závodu, jakož i závodní rada souhlasí s míněním vy-
sokoškolské uhelné brigády a zároveň odsuzuje psaní jistého den-
ního tisku, jako by studenti-horníci byli desetinou až patnáctinou
kvalifikovaného horníka. Podobný způsob psaní má asi za účel
vzrát klín do jednoho budovatelského šiku dělníků a studentů.
Ostrava VIII., 27. srpna 1946.

Závodní výbor jámy Zárubek.

Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly,
národní podnik,
Správa závodu »Zárubek«, Ostrava VIII.
Inž. Kalina.

Agraria rediviva?

Vážení redakce!

Snad poslouží čtenáři pár slov starého veterináře, stojícího
stranou, bez osobního i jiného zájmu. Nikoho nechci hájit,
nejméně černý obchod s masem. Ten zabte všude bez ohledu,
kde i jak ho dělá. Jde o skutečnost. Životem získal jsem přehled
v živočišné produkci a zemědělství doma i ve světě. Nemám nic
společného s JSCZ, nikoho tam neznám; nemám naprosto nic
s býv. stranou agrární.

Není pochyby, že dovozem cizích krav bychom byli získali.
Není nikoho, kdo by tento dovoz nebyl vítal. Byli to zejména
naši statkáři. Potřebovali si doplnit stáje po válce. Pfiroda nám
však udělala čaru přes naše naděje. Jarní sucho zavinilo slabou
sklizeň první seče píce. První seč je vždy základem zásob
píce a krmného plánu pro celý rok. Na jeře toho naroste nej-
více. Bez dostatečných srážek to nejde. Sucho podporuje roz-
množení hraboše. A ten pak svými norami brzy zničí jetel z po-
lovce.

A tak najednou zrodila se starost, jak uživíme původní náš
vlastní dobytek, chudokrevný a do jisté míry ještě podvyživený
z let rabování našich zemí. A skutečně, čast dobytka dale
se už a dává pryč, poněvadž zásoba píce je nedostatečná.

Jakou tedy by nám mohl poskytnout pomoc dále z ciziny
dovážený dobytek užitkový, když by zde hladověl? Je to tím
povážlivější, když jde o zvířata, vyrostlá v jiných klimatech za
plného dostatku. Tento dobytek musí se zde aklimatizovat a
přizpůsobit novým životním podmínkám. Jak to dokáže u polo-
prázdného žlabu, do něhož v některých okresech není ani dost
slámy? Tento dobytek byl by zde degeneroval i při plném žlabu.
Máme v tom ohledu zkušenosti s holandskými a dánskými
kravami z předchozích desetiletí.

Dovoz krav a březích jalovic amerického a dánského původu
měl vypomoci pro nejbližší dobu hlavně v produkci mléka. Na
plemenění nebylo ani pomysleno. Známe už dávno, jak zde po-
tomstvo takového původu zakrásá hned v první generaci a jak
snadno podléhá tuberkulóze. Je to dobytek docela jiného biolo-
gického založení než dobytek náš a než my potřebujeme. Ne-
mohu zacházet do odborných podrobností. My nemůžeme mít
do našeho dobytka krev dobytka ras jiných, vyrostlého venku
na žirných pastvinách přímotýkšých, vypěstěného na jednostran-
nou užitkovost: dojnost. K nám se hodí jen rasy z vyšších poloh
s klimatem a hospodářskými poměry, našim značně podobnými.
Proto jsme zúšlechtili naše chovy dobytkem švýcarským. Je to
dobytek, který nám vyhovuje všemi třemi nám potřebnými smě-
ry: tah, mléko, žir.

Jeho mohutná pevná kostra s dobrým svalstvem činí ho
dobrým tahounem. Náš malozemědělec, jehož počet rozmno-
žujeme a který oře asi 80% naší půdy kravami, nemůže potře-
bovat nížinnou krávu s jemnou kostrou, jakou se vyznačuje do-
bytek, vypěstěný jednostranně jen k mléčné produkci. U nás je
kráva důležitým, nezbytným motorem. Nedává sice tolik mléka
jako dánská kráva, ale dává mléko kvalitnější, tučnější. Náš
dobytek je zároveň dobrý dobytek žirný. Není nad maso z na-
ších vykrmených volů. Takových vyvážely české okresy země
české před první válkou desetitisíce do Německa. Tam si na
nich pochutnali, dobře je zaplatili. Dnes jich není a nebude.
Dokud nám je ani nevychová, ani nevykrmí.

My si nemůžeme kazit svůj osvědčený, do budoucna dobře

zaměněný chovný plán přimíšením krve pro naše zemědělství a poměry naprosto nevhodné, třebaž byla jinde vynikajících, byt jednostranných vlastností užitkových.

Omezení dovozu krav a jalovic užitkových stalo se tedy nutným z nedostatku krmení. Vedly k tomu jen a jediné důvody rozumové. Věc je až příliš jasná. Něco jiného by bylo, kdybychom měli dostatek krmiv, když byl aspoň dostatek statkových krmiv. Letní růst trávy a ostatních píceň nikdy se nevyrovná jarní růstové schopnosti, ani za vydatných srážek. Mimo to četli jsme zde, že v pohraničí na mnoha místech seno se neskládlo, jiné se skládlo pozdě, když už tráva uschla na stojato a nemá hodnotu sena, nýbrž jen hodnotu slámy.

Přes všechna těžká léta rabování přece jen jsme zachovali si dobytek v takovém stavu a množství, že se nebojíme budoucnosti. Naši zootechničtí odborníci pracují se zemědělcí rukou v ruce plnou parou. Nepochybuji, že poměrně v krátké době vybudujeme chov hovězího dobytka na takový stupeň, jak to republika potřebuje. Podmínky jsou dvě: krmiva a lidé, kteří by dobytek ošetřili.

Chov vepřů by nám mohl nejdříve pomoci v produkci masa a částečně i tuku. Tu by to šlo nejrychleji. Ale zase je třeba k tomu krmív a lidí. Zde právě měli bychom zvláště příznivé možnosti. Potěší čtenáře, povím-li mu, že máme dnes snad nejlepší chovný materiál v Evropě, pokud jde o kmenové chovy, podléhající kontrole užitkovosti a dědičnosti. Brzy budeme mít tohoto materiálu nejen dostatek, nýbrž i nadbytek k vývozu. Už se zajímá o něj cizina. Máme tedy možnost rychle se množiti vepřů rozmnožit v nejlepší jakosti. Nejde to však z vody a ze vzduchu. Naše domácí krmiva nedostačují k tomu jakosti a zatím ani množstvím. Je na omylu, kdo se domnívá, že vepři stačí brambory a obilí.

Náš, na rychlý růst vypěstěný vepř (i jako všežravec), musí k tomu dostat »kousek masa«, čili přísadek plinohodnotné bílkoviny živočišného původu. Vůbec potřebuje mnoho bílkoviny pro rychlou stavbu vnitřnosti a svalstva. Tak 50kilový kousek musí dostat denně 230 gramů stravitelné bílkoviny, tedy hledie tolik jako tři lidé. Známe případy, kdy vepř při správné krmné technice dosáhl za 5 měsíců stáří (počítáno od narození) 100 kg živé váhy. Není to zázrak? Neupřímá, po biologické stránce sprostá bílkovina obilí a našich luštěřů n musí se mu doplnit bílkovinou úpinou, biologicky hodnotnou. To je rybi moučka a odstředěné mléko. Kde to dnes vzít? Myslím, že se mi dostane souhlasu, řeknu-li, že náš chov vepřů, má-li se uvést na potřebný stav, bude potřebovat vedle bílkoviny domácího původu roční dovoz asi 1600 vagonů rybi moučky. Maso, vnitřnosti, tot hlavní bílkovina. Zvíře ji může zbudovat zase jen z bílkoviny.

Vepř, krměný jen brambory a obilím, roste pomalu. K je- teční váze 100 kg potřebuje o 2—4 měsíce delší dobu než vepř, kterému se přimísí do krmné dávky vhodné bílkovité krmivo v potřebném množství. Nejde-li to, pak je to škoda i po stránce národohospodářské. Správně krměný mladý vepř vytvoří při- růstek 1 kg živé váhy z méně než 4 kg ječné hodnoty, kdežto vepř bez přísadky bílkoviny potřebuje k tomu dvojnásobné množství potravy.

Zrovna tak je tomu s mléčnou produkcí. Mléko, toť vlastní především bílkovina. Vedle své individuální schopnosti kráva produkuje mléko podle toho, mnoho-li se jí dostane k jeho výrobě suroviny, hlavně zase bílkoviny. Mimo svou denní zá- chovnou dávku 300 gramů stravitelné bílkoviny musí dostati dalších 50 gramů stravitelné bílkoviny na každý litr mléka. A tak není divu, když průměrná denní dojnost na kus ve státech před válkou 10—14 litrů klesla na pět i méně litrů. K tomu stojí tam menší počet krav o něco horších. Také se musíme vypořádat s neplodností jistého počtu krav či se špatnou plodností. Nejde tu jen o jednu příčinu, ale jedna nám po válce zůstala u určitého procenta plemeni: hypofunkce vaječníků po nedostatečné živě v letech válečných a pro nedostatek bílkoviny v krmné dávce ještě dnes, zejména v zimě.

Také umělých hnojiv je třeba. Bez přísadky kyseliny fosfo- rečné a vápníku není na lukách ani na poli hodnotné píce. Jak dlouho už se jich našim pozemkům nedostalo?

Krmiva — krmiva — hodnotná krmiva až budou, bude pak zase hojnost masa i mléka. — Posudte, porovnejte v procentech obsah stravitelné bílkoviny těchto krmiv: řepa 0,3, brambor 0,9, ječmen, oves 6—7, otruby 8, bob 19, luční seno kvalitní 4, jetelové 5, pokrutiny sojové i arachidové (z burských oříšků) 40, rybi moučka kolem 50, nehledíc k biologické hodnotě.

Promítněte si roční spotřebu bílkoviny pro 2.000.000 krav, ostatní zvířata, pro 4.000.000 vepřů, jež potřebujeme. Budete se divit, že se volá spíše po dovozu hodnotných krmiv než po dovozu dobytka užitkového?

Dovezte soju a burské oříšky, bude ušlechtilý tuk na umělý tuk a odpadek — pokrutiny nadělejí nám mléko a maso. Proč se nepřivezou? Valuty. Proč jich nemáme? Jen práce nám k nim pomůže. Sedlák dře věrně bez ohledu na počet hodin i dobrou vůli má. Vim to příliš dobře, jinak bych to neřekl. Nechválím ho zbytečně, ani na úkor jiných.

Po stránce odborné jsem mohl uvést jen něco málo. K po- řádnému vysvětlení bych potřeboval celé číslo »Našeku«.

Poznamenejme jen ještě jednu skutečnost. Dni zemědělcí stojí po stránce odborné vysoko. Vim, že tu lze ještě mnoho zlepšit. Máme však tisíce jedinečných odborníků světové úrovně.

Ti lidé jsou umělci; všecko dokáží. Potřebují pokoj, lidi a dneš také krmiva. — Republika také žádá a potřebuje od svých synů méně sobectví, ale více charakteru.

Václav Kysela, vrchní veterinární rada v. v.

A co se ještě píše o pracovní morálce?

Pane redaktore!

R. Hassmann v článku »Co se ještě píše o pracovní morálce?« činí bezpodstatné některé výtky jak mému článku, tak psaní o pracovní morálce vůbec. — Píše: »Poslední dobou stalo se u nás zvykem mluvit a psát o nedostatečné pracovní morálce a svalovat vinu za neuspokojivý stav výroby výhradně na nedostatek pracovní svědomitosti zaměstnanců.« Je pravda, v etikách práce se psalo o radosti z práce a těžko jsme si za okupace zvykali na pojem pracovní morálky jako na opatření otrokářské. Bohu- žel, pokud bude nedostatek pracovních sil, bude se tento nesprávný postoj k práci vyskytovat, a dosud není možno psát o práci jako radosti a ne jako povinnosti. I v Sovětském svazu se dosud vyskytuje tento problém a pracovní právo obsahuje opatření, týkající se pracovní disciplíny.

Pokud se týče tvrzení, že vina za nedostatečnou výrobnost je svalována jen na nedostatečnou pracovní morálku, není nic takového řečeno ani v žádném citátu mnou uvedeném, ani já sám nic takového nepravím. Říkám-li: »Nedostatečná pracovní morálka projevuje se jednak častou nepřítomností v práci, jednak snížením a méně kvalitní výkonností,« nepravím tím přece, že by příčinou nedostatečné výkonnosti byla jen pracovní morálka, že by nebylo ještě jiných příčin. Naopak i z mého článku — ačkoliv jsem nepsal o výrobnosti, nýbrž o pracovní morálce — je zřejmo, že současnou krizi z nevykonnosti podkládám z velké části příčinami hospodářskými, vždyť mluvím dokonce i o ne- podnikavosti a thesauraci, o cenách, ano i o stagnaci zahranič- ního obchodu. Já pracovní morálku neberu jen jako izolovaný jev psychologický, ale též jako jev sociologický. Proto neznám žádného »všeláku«, nýbrž uvedl jsem jedenáct různých pro- středků proti pracovní demoralisaci.

R. H. píše: »Především je nutno objasnit si pojmy.« Je to opravdu zapotřebí! Právě totiž v jednom odstavci: »Nesprávný poměr k práci projevuje se několika způsoby: 1. odmítáním práce vůbec, 2. nedostatečnou docházkou..., 5. nedostatkem disciplíny..., 7. útekem od manuální práce vůbec.« V jiném odstavci však tento vlastní názor výslovně vyvrací: »Jako typický příklad uvolněné pracovní morálky uvádí se často útek od manuální práce. Nepokládám tento zjev za projev nedostateč- né pracovní morálky, ale za následek nesprávného poměru k práci, vytvořeného dlouhou tradicí a výchovou.« V prvním případě pravi, že útek od manuální práce je projevem nesprávného po- měru k práci (t. j. nedostatečné pracovní morálky), a v druhém případě říká, že útek od manuální práce nepokládá za projev nedostatečné pracovní morálky. Neboť v prvním případě výra- zem »nesprávný poměr k práci« nelze nic jiného rozuměti než nedostatečnou pracovní morálku, čili poměr individuální (jev psychologický), kdežto v druhém případě nutno nesprávný poměr k práci brát jako poměr společnosti (jev sociologický), jako so- ciální prestiž.

R. H. mi vytýká jednostrannost citace. Sleduji všechny časopi- sy a domnívám se, že jsem nepřehlédl žádný významný článek, a cituji to, co který článek přinesl významného. Na př. z článku R. H. bych citoval část o zlepšování pracovní morálky pomocí seminářů, které pořádá ÚRO pro vedoucí podniků, členy závod- ních rad a závodních odborových skupin, vedoucí úchovkových dílen, mistry i prosté dělníky. K jednostrannosti nemám důvodu, nazval jsem svůj článek »Co se o pracovní morálce píše«, abych se vyhnul tomu, co se o pracovní morálce nepíše; nesleduji pra- covní morálku jen dělníků, nýbrž zaměstnanců vůbec, sám se vyznám v jednom oboru manuální práce a svou dovolenou trá- vívám při této práci. Nerážka »na předvolební agitaci« je ne- věčná a netaktní (i když se snad netýká mého článku, nýbrž »novinářských článků« a »osobních rozhovorů«). — Netaktnost R. H. se projevuje i tím, že bezdůvodně viní z netaktnosti mě slovy: »... netaktnost vůči těm pracujícím, kteří řádně konají svou práci.« Nuže, lze těmto řádným dělníkům dáti ještě větší uznání, nežli čímž já slovy: »Drží se kádr starých dělníků, kteří pracují tak jako před válkou, ba ještě lépe?«

A konečně proti »disciplinární moci závodních rad« říká, že »není všelék, kterým bychom obratem ruky získali brigády stachanovců«. Nuže, tento »všelék« jsem uvedl mezi jinými pro- středky až na jedenáctém místě.

Není všelék proti pracovní demoralisaci. Nedostatečná pra- covní morálka je příznak doby, příznak přechodný, který po- mine sám velmi záhy s rozvojem techniky. V přechodné době však nutno ji všemi prostředky potírat, jak úřady také činí, a to i prostředky velmi radikálními: kárnými tábory.

R. H. odmítá psaní o pracovní morálce a sám o ní píše. Proč tedy ten škarohlídský poměr k spolupracovníkům, který mu zamlžuje zrak a nutí jej ke kritice. Ze je konstruktivnější důvěřivý postoj životní, ukazuje jeho logický a jasný článek »Pracovní morálka a ÚRO« (»Rozmach« 2. srpna), který je užiteč- ným přínosem k literatuře o pracovní morálce.

Dr. B. Janoušek

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Jaroslav Kolman Cassius

KONE V NOCI

A anděl srazí anděla,
tvůj plamen zář, jež trochu
chátrá,
tak jako bratr vraždí bratra,
Kain pro tvé nebe Abela,
že k nebi stoupá jeden dým
a druhý po zemi se plazí,
jak duješ, Lásko, větrem svým.
A někdy uvidí se nazi
ti lidé v rounu zvířecím.

A vidí krásu člověka
jak slupku křehoučkého jádra.
Tu svléká se, tu obléká,
aby si zahalila hadra,
kde ještě jemnější má skrýš
tvá něha, která protéká.
A suknice jde někdy výš,
když příliš po zemi se plouhá,
tak dlouhá, že nic nevidíš.
To krása raději se rouhá.

Z básnické sbírky téhož názvu.

Starý zákon má pravdu: někdy padají hradby pouhým křikem. Ale pouhým křikem se nedá postavit nic.

Karel Čapek

Paměti slovenského politika. Bývalý ministr financí první československé vlády po válečných letech dr. Vavro Šrobár vydal v nakladatelství Fr. Borový knihu svých vzpomínek od svých let studentských. Národní osvobození přineslo o této publikaci kritické zhodnocení, z něhož vyjímáme: Jsou tu načrtávány portréty slovenských i neslovenských politiků od rusofilsky orientovaného básníka Vajanského až po zrádce Jehličku, od Masaryka až po Maďara Bélu Kúna; nejvíce místa je v tomto ohledu věnováno spletité postavě Andreje Hlinky, Šrobárova přítele i pozdějšího odpůrce, jenž je klíčem k pochopení slovenského vývoje poválečného. Právě v tom, že i celá Šrobárova kniha je takovým klíčem, tkví při veškeré individuální zaměřenosti její nadosobní význam. Její cena je však ještě větší. Neboť ukazuje mladé slovenské generaci, v jakých poměrech žil před zrozením republiky celý národ a co musili podstoupit ti, kteří se odvážili

pro něj pracovat: ústrky, persekuce, zářařování. Ukazuje dále, jakou posilou bylo pro slovenské pracovníky opření o vyspělejší prostředí české, jaký význam měl i pro slovenský vzestup národní a kulturní T. G. Masaryk; konečně naznačuje, jak národ, stojící téměř před záhubou, se zachránil v Československé republice, jež mu dala možnosti k rozmachu nikdy netušenému. A nám Čechům vedle zajímavé informace o slovenských poměrech za staré monarchie přináší ještě jedno poučení; odhaluje - snad i nechtěně - četné naše chyby v poměru k Slovákům. Člověk se opravdu stydí na př. za to české povýšenectví přerovského profesora, který pronásleduje slovenského žáka pro jazykovou odlika, atd. Takové věci se nám nevymstí jen u lidí tak objektivních jako je Vavro Šrobár. Proto je třeba tyto chyby si uvědomovat a odstraňovat je každý u sebe, chceme-li přispívat k prohloubení československé státnosti. K ní vede Šrobárova kniha Slováky i Če-

chy. Měl by ji proto čísti každý, komu leží na srdci problém československý, nejožehavější otázka republiky.

Podzimní knižní novinky. Na prahu podzimu vydá nakladatelství Fr. Borový řadu nových a zajímavých knih, mezi nimiž naleznou čtenáři i hledaná nová vydání publikací delší doby rozebraných. Důležitou a nepostradatelnou knihou pro každého bude kniha válečných projevů býv. anglického ministerského předsedy Winstona Churchilla, která vychází pod názvem »Do boje«. Tyto projevy čtené dnes, s delším časovým odstupem, jsou živým, bezprostředním a neskrývaným pramenem poznání historie poslední války, historie živé, protože přímo prožívané. K tomuto dílu řadí se válečné projevy dr. Jaroslava Stránského »Hovory k domovu«, pronesené z Londýna během války, jež vycházejí v novém vydání. »Za mírem pro Evropu« nazval mladý, nadatelný novinář Ladislav Matějka svoji knížku, do níž vložil svoje zážitky a pozorování ze své cest, vykonané krátce po ukončení války, když ještě trosky německých měst dýmaly a silnice byly lemovány zničenými tanky. Pro milovníky poesie ořivaví-

Lad. Matějka:

SERVICE CIVIL

Když jsem před lety po prvé zamířil do Španělska, končilo právě v Evropě údobí míru. Ve Španělsku začínala občanská válka. Vyjel jsem čtrnáctkou na Kačerov, sešel na benešovskou silnici a zastavoval všechno, co jeho směrem k jihu v blahé víře, že občanská válka zatím skončí, než se do Španělska dostanu. Až k Veselí-Mezi mostí to vypadalo tak, že válka ve Španělsku nejen skončí, než popoje, nýbrž nová začne. Čeští šoféři nemají smysl pro stop. Teprve auto československého pivovaru mě vytáhlo z beznaděje. Pak už to jelo dobře až za Innsbruck. Poněkud svízelný byl úsek Landeck, Martinsbrücke—Schulz, poněvadž tam jezdí auta jen zřídka. Ve Švýcarsku je však už každý středoevropský stopař zachráněn a může si klidně snovat plány: za týden v Amsterdamu nebo v Biaritz. Válka se však nechýlí ke konci a tak jsem se zastavil v pacifistickém pra-

Arosou, abych tu vyčkával další vývoj. Sem se sjížděli studenti z celého světa, aby tu rokovali o míru, Švédové, Indové, Američané, Maďaři. Toho roku bylo v Litzüriti zastoupeno šestnáct národů. Aby se nemohlo namítat, že diskusemi se mír nezachrání, pracovalo se ve skále a v těžkém kamenitém terénu od šesté hodiny ranní do pozdních hodin odpoledních. Byla to tichá mezinárodní demonstrace těch, kteří ze zásady odpírali chopiti se zbraně a těžkou vysilující práci vyvraceli nařčení z nedostatku občanské disciplíny. Chtěli si odpracovat vojenskou povinnost a zároveň chtěli nejen theoreticky, nýbrž i prakticky dokázat, že práce sjednocuje lidi nejrůznějších názorů politických, sblízuje nepřátele a dává základnu k mezinárodnímu dorozumění. Večerní semináře v Litzüriti snažily se na této basi, vytvořené prací, vybudovati světový mír.

Litzüriti bývala malou horskou vesnicí, usazenou v těsném údolí pod Arosou, přes kterou se jednoho jara pře-

nezůstala stát takřka ani jediná chalupa, že všechna políčka chudobných sedláků zmizela pod návalem balvanů, a lidé, kteří se zachránili, zůstali tu v kamenné záplavě s holými rukama. Přilíš milovali svůj kraj, než aby se odhodlali sejít do rovin. Odkliditi kamenné nánosy s polí a začít znova v drsné alpské přírodě, bylo pak nad jejich síly. Pacifistická společnost Service Civil nabídla svou pomoc. Svolala své členy z celého světa. Studenti přišli sem trávit své prázdniny s motykami a rýči, s dynamitovými rozbíječkami na odstřel balvanů, s pilami na porážení stromů a se sekerami na roubení nových staveb. Dřeli se tu od rána do večera, aby dokázali, že míní své pacifistické názory smrtelně vážně a že to není pouze sport ideálů a slovní koterie. Dřeli se v domnění, že pomáhají budovat mír na zemi. Zatím se ve Španělsku zvětšovalo ohnisko války, z něhož posléze přeskochily jiskry do celého světa. V Litzüriti se pracovalo a ve Španělsku se střílelo stále úporněji. Ob-

Po čtyřech týdnech práce v kamenné záplavě litzüritské jsem pochopil, že do Španělska se už asi nedostanu a že se budu musít navrátit, abych nastoupil do sextánských škamien. Pacifistický zápal studentů se dostával do těžkých ideových krisí. Někteří posléze odložili motky a sekery a díl svých ideálů a odjeli přímo do vrávy válečné. Mezi nimi byl i vedoucí tábora Rudí Olgiati, jeden z představitelů švýcarských pacifistů. Tehdy už nebylo možno mluvit o zachránění, než bojem.

Od těch dob uplynulo deset let a ohnisko válečné ve Španělsku dosud doutná. Pokoušel jsem se dostat do Španělska jako cestující, který má dokumenty v pořádku a touží navštívit španělská musea Španělská legace v Paříži byla tuze chladná k mému žádostem. Zkoušel jsem to dlouho a všelijak a musel jsem vyslechnouti názory velmi zvláštní. Československo přece není samostatným státem, nýbrž zemí okupovanou. To bylo na podzim mírového roku 1945. Rozhodl jsem se tedy vy-

CHCETE MLUVIT ZA 100 DNI ANGLICKY ČI PA RUSKY?

Naše nová metoda vám to umožní. Učíme pouze to, co je nezbytné k praktickému dohovoření — a učíme to stylem, který vás neznechutí. Naše kursy začínají v zřídce můžeme přijmout jen určitý počet žáků. Proto se přihlaste raději **hned!**

SOUKROMÁ JAZYKOVÁ ŠKOLA J. KOPŘIVY
Praha II, Hyberborská 12. Tel. 251-39

lo nakladatelství nové, doplněné a přepracované vydání lyrické sbírky Ladislava Stehlíka »Kvetoucí trnka«, přibližující nám citlivým zrakem a jemnou melodičností krásu české krajiny a její duchovní podstatu. Knižka je vyzdobena frontispicem a obálkou Karla Svobodu. Z krásné prózy vychází opět po delší době nové vydání Rezáčova románu »Rozhraní«, v němž autorovo umění neztrácelo ani na kompozičně těžké strukturu dvojitého, feklí bychom kontrapunktického románu. — Pro malé čtenáře bude jistě radostným překvapením nové vydání dlouho rozbraných »Devatera pohádek« od Karla Čapka.

Novinářův Norimberský deník. Dr. Rostislav Kocourek byl v Norimberku ještě před započítáním norimberského procesu jako zpravodaj ČTK. Studuje velmi pečlivě celé norimberské dění a je tam z nejpilnějších. Nesedí-li při přelíčení, najdete ho v novinářské pracovně, jak klape do klávesnice svého psacího stroje anglické klaviatury, někde v koutku, jak listuje a studuje v dokumentech před-

kládaných žalobou, nepíše-li v novinářském táboře v nedalekém Steinu. A tyto zkušenosti zasvěceného pozorovatele uložil nyní do čtyřsetstránkové knihy »Svět žaluje v Norimberku«. Obsáhlé dílo lze nazvat novinářovým norimberským deníkem, neboť dr. Kocourek do něho uložil všechna pozorování z norimberského přelíčení, obsah dokumentů, jakož i dojmy, které získal v prostředí tohoto procesu. Jednoduše — zprávy, které posílal za celou dobu přednesu žaloby až do 4. března letošního roku, kdy byl přednes žaloby skončen. Jeho kniha mluví o ošemetnosti a licoměrnosti německé politiky stejně jako o hrůzách koncentračních táborů, plynových komor či o praktických německého námořnictva. Při své poutavosti zůstane Kocourkova kniha navždy historickým dokumentem největšího soudního přelíčení v dějinách lidstva.

Svobodné Slovo.

Nové dílo malířky Toyen. Grafické závody Neubert a synové pracují ve svém hlubotiskovém oddělení na novém díle malířky Toyen, které v bezvad-

K výročí slavného slovenského povstání

DOKUMENTÁRNÍ SBORNÍK

NAD TATROU SA BLÝSKA

brož. 260 Kčs

v původní celoplát. vazbě

300 Kčs

U všech knihkupců

Vydalo NAŠE VOJSKO

ústřední vojenské nakladatelství,

PRAHA II, Sokolská třída číslo 33.

né reprodukci pod titulem »Schovej se, válko«, ukáže, jak se tato osobitá umělkyně vyrovnává s nejtěžší dobou českého národa. Tento cyklus devíti kreseb bude uveden na trh v podzimním období naklada-

telství Fr. Borový. Obrazové album »Střelnice«, vydané před krátkým časem v témže nakladatelství, vzbudilo značnou pozornost českého kulturního světa. Nakladatelství Borový má ještě několik výtisků tohoto cyklu na skladě.

Románové noviny. Státní nakladatelství v Moskvě obnovilo vydávání románových novin. V nejbližší době vyjde v nich Fadějevova »Mladá garda«, Tvardovského »Vasilij Terkin« a jiná hodnotná díla sovětské prózy.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

U knihy Vladimíra Úlehly »Záhada smrti« bylo v této rubrice v čísle 21. chybně uvedeno nakladatelství. Opravujeme: Knihu vydalo nakladatelství Alois Svoboda v Praze, nikoliv nakladatelství Život a práce.

LADISLAV MATĚJKA

Za mírem po Evropě

Kniha duchaplných postřehů z cesty poválečnou Evropou. — Cena 75 Kčs.

Vyjde v září v nakladatelství Fr. Borový, Praha.

Dodá každý knihkupec.

v Litzüriti, až se ohnisko za Pyrenejemi, nebezpečné celému světovému míru, uduší. Zpod Trocadera, z paláce španělských grandů, to vypadalo beznadějně, z ulice Pyramid, sídla španělských emigrantů, však naopak se zdálo, že to musí být každý den. Měli tu už sbalené kufrы a počítali hodiny. Stržen emigrantskou psychosou, počítal jsem s sebou. Hodiny narůstaly do dnů, dny do týdnů. Během týdnů člověk ztratí trpělivost a přestanou ho bavit divadla i biografy, pařížští antikváři, bouquinisti u Seiny i roztočivná veteš na Bleším trhu, obrazárny i musea, vysedávání u vína, dostihy i lyrické bloumání pařížskými uličkami a především pak nuzácké shánění franku k franku a tření bídy. Krátce předtím, než se dostavila úplná sklíčenost a beznaděj, vyrazil jsem z Paříže směrem k jihu, na Řím, do slunné Itálie, Lyon, Marseille, Cannes. V moři na dohled z Cannes leží malý ostrůvek svatá Markéta, porostlý blahovičnicí, cypríši a fíky. Tady jsem se v roce 1938 na skalách prostředím zelenavě světlujícími-

ho moře tři týdny rozmýšlel, mám-li se vrátit domů, nebo zůstat trvale v cizině. V ten čas prodělávali doma nejkritičtější hodiny. Na svatě Markétě uzrávaly hnědomodré fíky i oranžové fíky barbarské, eukalyptové háje opojně voněly a na námořním hřbitůvku hrály cikády teskné melodie. V rajske pohodě středomořské zdály se být neuvěřitelnými zprávy, které sem zalehaly ze světa. Je skutečně konec míru? Stržen náhlým steskem vyrazil jsem tehdy na silnici. Nemohl jsem už vydržet v tichu blahovičnickových alejí. Po vysilujícím stopařském výkonu, Cann—Strassburg za půl druhého dne, podařilo se mi chytit poslední vlak, který dorazil do Prahy před vyhlášením záříjové mobilisace.

Jak se Svatá Markéta změnila za ta léta? Rajska pohoda nezůstala ušetřena. Azurové pobřeží francouzské bylo těžce zasaženo válkou. Z pískových pláží se stala minuvátá pole. Všude jsou ještě napjaté ostnaté dráty. Domy i stromy na pobřeží jsou rozstříleny. Poraněné blahovičnicí-

ky se ozdravují poněmhu — a stejně zůstanou navždy jizvy, a leccos trvale uschne. Tady si člověk velmi názorně uvědomuje, že mír porušit je mnohem snazší, než jej znovu vytvořit. Internacionální Service Civil čekají těžké úkoly, jak posloužit míru práci. Nejde už o to zachraňovat jen malou vesničku Litzüriti, postíženou živelnou pohromou, neboť celá Evropa je zavalena kamením. Zaménit zkrížené meče lopatou a heslem PAX, jak to udělala nevelká studentská společnost Civilní služby, budou muset všichni lidé na zemi, nemá-li být mír opět pouze nedlouhým stavem přechodným. Jinak bude všechno řečnění o míru stejně akademickým a trochu směšným, jako byly pacifistické semináře v Litzüriti v době, kdy ve Španělsku začínala válka. Konečně už v prvním poválečném roce byly řeči o míru poněkud akademickými, uvážilo-li se, že ve Španělsku a leckde jinde v Evropě ohniska války dosud doutnala. Z knihy Ladislava Matějky »Za mírem po Evropě«, která vyjde v nejbližší době v nakladatelství Fr. Borový v Praze.